

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Ústav primární a preprimární edukace

Rozvoj environmentálních kompetencí v mateřské škole

Bakalářská práce

Autor: Michaela Voňková

Studijní program: B 7507 Učitelství pro mateřské školy

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jitka Vítová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Michaela Voňková
Studium:	P17P0308
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Název bakalářské práce:	Rozvoj environmentálních kompetencí dětí v mateřské škole
Název bakalářské práce AJ:	Development of environmental competences in kindergarten

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je popsat přírodovědná centra i lokality v Hradci Králové a jeho blízkosti, kde se vyskytují chránění živočichové. V teoretické části budou vymezeny základní pojmy vztahující se k problematice, budou popsána přírodovědná centra a lokality v Hradci Králové a v jeho okolí. Praktickou část bude tvořit program, zaměřený na rozvoj environmentálních kompetencí dětí. Navržený program bude realizován v pedagogické praxi a reflektován.

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jitka Vítová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 17. 4. 2020

.....

Podpis autora

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce doc. PaedDr. Martině Maněnové, Ph.D. za její čas a za trpělivé, odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytla. Dále děkuji Mateřské škole Kamarád za vřelé přijetí a za umožnění realizace praktické části s vybranými dětmi školy.

Anotace

Cílem bakalářské práce je navrhnout program zaměřující se na rozvoj environmentálních kompetencí dětí v mateřské škole, program realizovat, reflektovat ho a zviditelnit část lesa lokality Plachta v Hradci Králové.

Teoretická část bakalářské práce se zabývá environmentální výchovou a kompetencemi dětí v mateřské škole. Otevírá bránu přírodovědné gramotnosti. Popisuje jednotlivá environmentální centra v Hradci Králové a v jeho okolí.

Praktická část obsahuje návrh environmentálního programu v lokalitě Na Plachtě pro mateřskou školu. Součástí programu jsou i vypuštění divocí koně. Program je následně ověřený realizací formou pedagogické praxe a reflektovaný.

Klíčová slova: environmentální výchova, environmentální kompetence, přírodovědná gramotnost, přírodovědné centrum, rámcový vzdělávací program

Annotation

This bachelor thesis is focused on creating education program. This program is focused on developing environmental competences of children in nursery school. The aim of this work is the implementation and reflection of the program and visibility of the place Plachta Hradec Kralove for the public.

The theoretical part of the thesis deals with environmental education and competences childrens in kindergarten. Open the door to science literacy. Describes the various environmental centers in Hradec Kralove and its surroundings.

The practical part contains a proposal of an environmental program in the Na Plachtě area for a nursery school. The program also includes the introduction of wild horses. The program is subsequently verified by implementation in the form of pedagogical practice and reflect it.

Keywords: environmental education, environmental competence, science literacy, science center, framework educational program

Obsah

1 Úvod	8
2 Vysvětlení základní terminologie	10
2.1 Ekologická výchova	10
2.2 Environmentální výchova	10
2.2.1 Environmentální výchova v mateřské škole	12
2.3 Environmentální kompetence	12
2.4 Potřeby dětí z environmentálního hlediska	13
2.5 Přírodovědná gramotnost	14
2.6 Environmentální vzdělávání, výchova, osvěta a Metodický pokyn	15
2.7 Rozvoj environmentálních kompetencí ve vztahu k RVP PV	16
3 Přírodovědná centra v Hradci Králové a v jeho okolí	19
3.1 Přírodovědné centrum	20
3.1.1 Přírodovědné centrum Hradec Králové	20
3.1.2 Obří akvárium Hradec Králové	21
3.1.3 Dům dětí a mládeže Hradec Králové	23
3.1.4 Přírodní lokalita Na Plachtě a divocí koně	24
3.1.5 Zoopark Stěžery	25
3.1.6 Lesy České republiky – státní podnik	26
3.1.7 Městské lesy Hradec Králové a. s.	26
4 Program: Kouzelná procházka přírodou	28
4.1 Pomůcky	30
4.2 Motivace	30
4.3 Aktivity navazující na program	32
4.4 Shrnutí	48
5 Závěr	49
6 Zdroje	51
Seznam obrázků	55
Seznam tabulek	56
Seznam příloh	57
Přílohy	58

1 Úvod

Téma životního prostředí je v dnešní době jedno z nejvíce diskutovaných témat napříč celým společenským spektrem i napříč věkovými skupinami. Důkazem toho je mimo jiné existence řady ziskových i neziskových organizací, Arnika, Beleco, CALLA a mnoho dalších, které svou činností usilují o kvalitnější životní prostředí naší země. S environmentální problematikou se setkáváme v médiích, na školách i v rodinách.

Většina lidí si uvědomuje, že nejde jen o náš život, ale především o život budoucích generací. Ale jen povědomí nestačí. Dáváme svým způsobem života možnost žít i budoucím generacím? Neměli bychom se více zajímat o dostupné a především ověřené informace, které tuto situaci zlepší? Víme, jak se k přírodě chovat, co jí prospívá a co jí škodí?

V úvodu si dovoluji použít myšlenku Jančaříkové (2010), která upozorňuje na výjimečnost autoregulačních schopností ekosystému. Ekosystémy sice dokáží dlouho udržovat místo pro život v rovnováze, ale ne věčně. Ve světě se setkáváme s lhostejnými lidmi, kteří se odmítají chovat zodpovědně ke světu, tedy environmentálně.

Už dávno je prokázáno, že hlavním nepřítelem přírody jsme především my lidé. Člověk do přírody patří, je s ní spjatý. Člověk a příroda jsou spojené nádoby a to, že se od přírody vzdalujeme, je fatální chyba, na kterou marně upozorňují vědci celého světa. Přitom příroda nám nabízí nejen čistý vzduch, rostliny, živočichy, ale i možnost relaxace tolik důležité pro práci a spokojený život. Příroda je prostě nenahraditelný fenomén, nebude-li existovat příroda, nebude existovat ani člověk. Proto je naprosto zásadní, abychom se naučili přírodu chránit a starat se o ni s největší péčí.

Environmentální výchova začíná bezesporu v rodině. Už tedy v předškolním věku můžeme děti vést k environmentálním kompetencím. Včasným podchycením dětského myšlení a správným směřováním můžeme dosáhnout pevných základů pro vývoj dětského chování ve všech oblastech. Jsou to vzorce chování a jednání, na kterých bude postaven další život dítěte. Mateřské školy preferují podnětné prostředí, ve kterém se může jedinec individuálně rozvíjet. Dítě přitom využívá všech svých smyslů k poznávání vnějšího světa.

Cílem bakalářské práce je vypracovat program zaměřující se na rozvoj environmentálních kompetencí, tento program realizovat v pedagogické praxi a reflektovat ho. Dále zviditelnit nepříliš známou část lesa v městské části Plachta v Hradci Králové, kde se nacházejí divocí koně a tím poukázat na rozmanitost prostředí, ve kterém žijeme.

Součástí práce je propojenost s Rámcovým vzdělávacím programem předškolního vzdělávání. Program je následně realizován s vybranou mateřskou školou pedagogickou praxí a reflektován. Bakalářskou práci je možné využít v předškolním vzdělávání.

2 Vysvětlení základní terminologie

2.1 Ekologická výchova

Spojením definice Leblové (2012) a Matějčka (2007) získáváme vymezení ekologie. Ekologie je pojem, který chápeme jako biologickou vědu zabývající se vztahem mezi živými organismy, jejich životním prostředím a vztahem organismů navzájem. Abychom měli porozumění kompletní, využijí Jančaříkovou (2013), která vychází z řeckého „*oikos*“ (dům) a „*logos*“ (věda, nauka), což znamená nauka o domově. Ekologická výchova je úzce spjata s environmentální výchovou a odvozujeme ji z pojmu ekologie. Dále můžeme vyvozovat na základě významu ekologie už samotný cíl ekologické výchovy. Jde o snahu v lidech probouzet zájem o přírodu a všechno živé. Učí vnímat v souvislostech, přičemž je důraz kladen na jedinečný přímý kontakt s přírodou. (Metodický pokyn MŠMT k zajištění EVVO, 2008)

2.2 Environmentální výchova

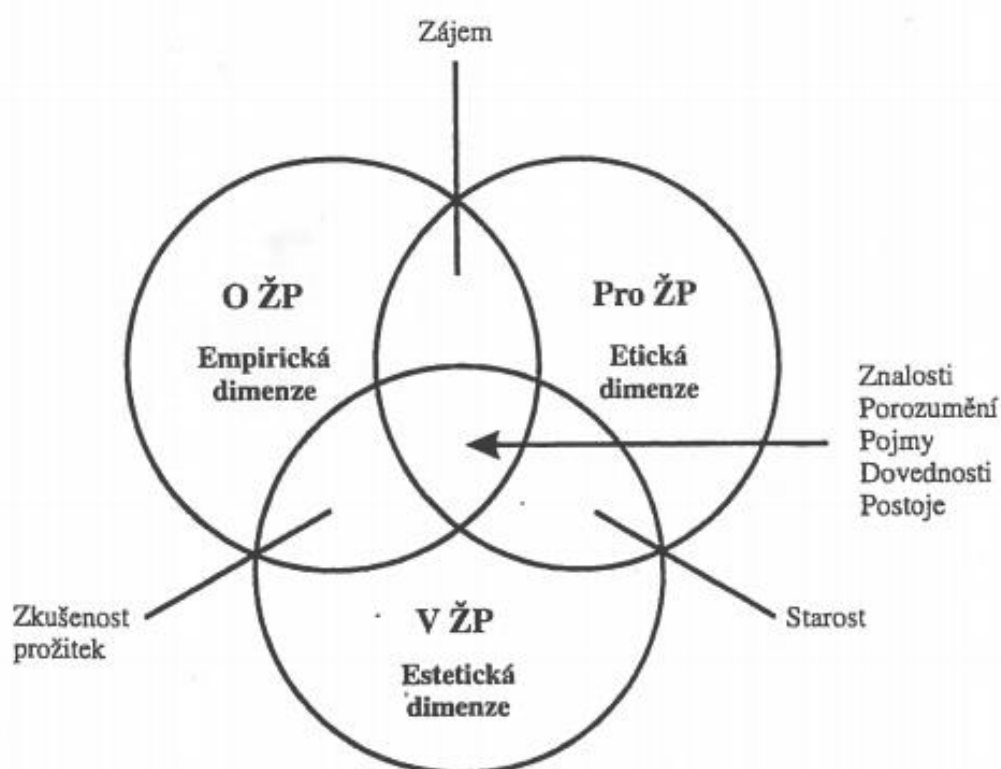
Environmentální výchova nebo také výchova k udržitelnému rozvoji se zabývá přírodou a vztahem lidské společnosti k ní. Jančaříková (2010) uvádí, že tomuto termínu předcházela celá řada jiných termínů a ani tento nejspíš není poslední. Dalo by se říci, že se jedná o nadřazený pojem výchovy ekologické, globální, k ochraně přírody a k péči o životní prostředí. (Jančaříková, 2010 a Činčera, 2007) Jančaříková (2010) a Leblová (2012) říkají, že environmentální výchova je mimo jiné legislativní povinností.

Činčera (2007) uvádí různorodost vnímání environmentální výchovy (dále jen EV). Jeden EV vnímá jako prevenci hrozeb lidskému společenství, jiný snad „jen“ jako cílevědomé působení na člověka ve vztahu k přírodě. Leblová (2012) tvrdí, že EV odhaluje důsledky lidské činnosti, jež vedou k devastaci Země. Zároveň tyto důsledky vedou k výchově správných způsobů chování na celé planetě. Klíčovým prostředkem je potom cílevědomá snaha o vytváření příjemného prostředí a vlídné tvořivé atmosféry. (Leblová, 2012) Myslím si, že vybrané definice autorů se doplňují a dohromady vystihují podstatu, se kterou se ztotožňuji.

Environmentální výchova integruje tři základní oblasti, které mají mezi sebou vzájemné vztahy:

- výchovu o životním prostředí,
- výchovu v životním prostředí,
- výchovu pro životní prostředí.

Environmentální výchova se snaží ovlivnit jednání, životní styl či dokonce celoživotní směr, jež je dostačující pro nynější a budoucí život na zemi. Zkrátka aspiruje na snahu zasahovat do přírody v míře nejnutnější.

Obrázek 1: Vzájemné vztahy environmentální výchovy

(upraveno podle Palmerové, 2003)

Pojem environmentální výchova se objevil na konferenci Mezinárodní unie ochránců přírody v roce 1947, její cíle vykrystalizovaly v Tbilisi roku 1977 (Činčera, 2007). „Cílem environmentální výchovy je 1. posílit naše vědomí a porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti v městských i venkovských oblastech; 2. poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí; 3. tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin, i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí“

(Tbilisi Declaration 1977 in Činčera, 2007, s. 12). Cílem dle Leblové (2012, s. 16) může být: „*člověk s rozvinutým zájmem o přírodu, s touhou ji poznávat a potřebou ji aktivně ochraňovat s tzv. environmentální senzitivitou.*“ Podle bioložky, socioložky a environmentalistky Librové (in Leblová, 2012, s. 16) se jedná o jedince, který je „*schopný bohatého života docíleného skromnými prostředky, aniž by si přišel o něco ochuzený.*“

2.2.1 Environmentální výchova v mateřské škole

V RVP PV (2018) je EV průřezovým tématem, kdy se s ní setkáváme v podobě environmentálního dílčího cíle a posléze výstupu. EV v mateřské škole představuje výchovu dětí předškolního vzdělávání v oblasti světa, konkrétně přírody napomáhající zdravému rozvoji dětí. Jančaříková (2010) uvádí cíl zdravého rozvoje dítěte právě v přírodě. Myšlenky Jančaříkové (2010), Leblové (2012) i Opravilové s Gebhartovou (2011) se téměř shodují. Příroda tedy poskytuje dítěti dostatečné množství podnětů, zasahuje smysly, umožňuje emocionálně, eticky i esteticky prožívat a rozumově se rozvíjet v závislosti na individualitě jedince.

Je klíčové koncentrovat vnější aktivitu s aktivitou vnitřní a docílit tak dětského světa plného rozmanitosti. Děti jsou totiž empatické a otevřené novým zážitkům, prožitkům, ale i experimentování v budovách a především mimo ně. Pobyt v přírodě nám umožňuje chápat měnící se přírodu a každoročně se opakující přírodní jevy s ní spojené. V průběhu změn ročních období si dítě uvědomuje přírodní jevy, které nám jsou jednou příjemné, jednou zase méně. Leblová (2012) uvádí konkrétní příklady: v zimě si dítě uvědomí prospěch pohybu a teplých tekutin za účelem zahřát se, zatímco v létě uvítá stín pod stromy, který ho ochraňuje před slunečním úpalem. Časem si uvědomí, že zatímco v zimě toužilo po něčem teplém, teď se mu jeví úžasná voda studená, kterou se dítě s nadšením ochladí.

2.3 Environmentální kompetence

RVP PV (2018) uvádí, že kompetence jsou obecně formulovány jako souhrn vědomostí, znalostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou nezbytné pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince ve společnosti v rámci životního prostředí. „*Jejich osvojování je dlouhodobý a složitý proces, který začíná v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří*

v dalším průběhu života.“ (RVP PV, 2018, s. 10) Environmentální kompetence potom můžeme chápat obdobně se zaměřením na přírodu.

V přírodě i v přírodovědném centru děti mají možnost rozvíjet všechny klíčové kompetence: k učení, (projevení zájmu o více informací o rostlinách či živočiších, nebo pokus o jejich samostatné vyhledání) k řešení problémů, (vyjádření nápadů k ochraně životního prostředí) komunikativní, (zdokonalování slovní zásoby například při čištění terária, nebo při obyčejném hraní si se zvířetem) sociální a personální, (navazuje kontakty a baví se se známými lidmi o ochraně přírody) činnostní, (využívá poznatky a chrání prostředí každou naskytnutou příležitostí, např.: na procházce sbírá odpadky) a občanské kompetence (zná problematiku životního prostředí a ví, jak ho člověk může pozitivně i negativně ovlivnit).

Děti se stávají environmentálně kompetentními tím, že soustředěně pozorují, zkoumají, experimentují a užívají při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů. Získávají elementární poznatky o světě lidí, přírody i techniky, kterým jsou obkloповány. Zjišťují různorodou rozmanitost a proměny světa. Radují se z toho, co samy dokázaly a zvládly. Postupem času jim nedělá problémy pracovat dle instrukcí a pokynů. (Leblová, 2012)

2.4 Potřeby dětí z environmentálního hlediska

Již od dětství v sobě máme zakódované určité množství potřeb zprvu hlavně biologických, na které navazují potřeby psychické a sociální. Čeští psychologové Matějček a Langmeier (1974) vytvořili známý model potřeb, který můžeme aplikovat v přírodě a společnosti. Příroda nám dává množství proměnlivých podnětů, kde nacházíme určitý řád a smysl. Rodina a později společnost dětem poskytuje prvotní citové a sociální vztahy ovlivňující jejich další chování k celému světu, čímž získávají svou identitu. A konečně potřeba otevřené budoucnosti rozhoduje, jak moc v tomto případě přispěje budoucnosti nejen lidstva (Opravilová a Gebhartová, 2011). Významným mezníkem je právě kouzlo dětství, tvrdí Leblová (2012). Své zkušenosti jedinci šíří dál formou hry i prostým vyprávěním svým vrstevníkům či starší generaci. A právě poměrně brzy se mohou pokoušet ovlivňovat chování celé populace.

Chceme-li dětem dávat možnost se dobře vyvíjet, musí být tyto potřeby uspokojovány (Opravilová a Gebhartová, 2011). Za těchto splněných podmínek se můžeme těšit ze zdravé osobnosti vhodné pro společnost, která se snad chystá na pozitivní ovlivnění planety Země.

2.5 Přírodovědná gramotnost

Při hlubším zamyšlení se nad environmentální výchovou zjistíme, že environmentální výchova se prolíná s gramotností v přírodě. „*Přírodovědná gramotnost (angl. scientific literacy) je definována jako schopnost přemýšlet a jednat aktivně ve všech věcech souvisejících s přírodními vědami a jejich principy jako aktivní občan*“ (Blažek, Příhodová 2016, s. 12). Jedinec přírodovědně gramotný je tedy schopen využívat doposud získané přírodovědné vědomosti, uvědomuje si změny způsobené lidskou činností, umí klást otázky, ze kterých vyvozuje závěry. Ke schopnostem porozumění světu přírody vedeme děti předškolního věku nejen dle vzdělávací oblasti: dítě a svět.

Přírodovědnou gramotnost můžeme propojit s návratem k přírodě. Návrat k přírodě ovšem neberme doslovně. Chápejme ho jako jednu ze žádoucích změn lidské společnosti. Nechme se vést k zamyšlení nad výhodami a nevýhodami současné technické civilizace, nad vztahy k přírodě i nad zklidněním života jako takového. (Zelenka, 2007)

K přírodovědné gramotnosti můžeme přidružit i environmentální etiku, kterou vnímáme jako reflexi vztahu a chování člověka k živým i neživým organismům. Obecně by se dalo říci, že v rámci zmiňované etiky provádíme určitou zpětnou vazbu, týkající se odpovědnosti za zachování všech aspektů života (biosféra, atmosféra, vesmír, ekosystém, život lidí, vztah ke zvěři, spotřební chování...). (Zelenka, 2007)

Za zmínku určitě stojí i lesní pedagogika, kterou lze zapojit do výše zmiňované přírodovědné gramotnosti. Řídí se mottem: O lese učit v lese. Jejím cílem je prohlubovat zájem veřejnosti o les, vyzdvihovat kladný vztah člověka k přírodě, vysvětlit význam hospodaření v lese, přiblížit práci lesníků a předávat tak jejich zkušenosti dál laické veřejnosti. Lesní pedagog nabízí informace lidem, kteří mají o přírodu zájem a ukazuje cestu a lásku k přírodě těm, kteří ji ještě nenašli. I lesní pedagogika má svůj podíl na přírodovědně gramotných lidech. (Rady a osvěta, Lesy ČR, 2019)

Do mateřských škol stále více pronikají environmentální témata. Abychom děti mohli dovést k přírodovědné gramotnosti, vycházíme z didaktických principů, popřípadě z didaktických zásad a metodických doporučení. Do realizace zapojujeme co nejvíce smyslů, názorně si ukazujeme a propojujeme souvislosti přírody s běžným životem. Maximálně využíváme možnosti prostředí a nápady dětí. Samozřejmě při samotné realizaci vždy dodržujeme pravidla, která nám zajistí bezpečnost dítěte, spolu se základními hygienickými potřebami.

Na základě těchto opatření volíme přírodovědné aktivity:

- kde si děti osvojují profesní mluvu přírodovědného jazyka tím, že s nimi mluvíme alespoň chvílemi odborně,
- kde je necháváme zkoumat svět, pokud o to mají zájem a stávají se z nich mladí badatelé,
- kde se snažíme v dětech probouzet a rozvíjet pozitivní vztah k přírodě,
- kde je učíme novým poznatkům formou hry a prožitku. (Jančaříková, 2017)

Podle Černockého a kol. (2011) můžeme přírodovědnou gramotnost zobrazit ve čtyřech dimenzích. Dimenze jsou poupraveny tak, aby splňovaly požadavky odpovídající dětem předškolního věku.

- Pojmový systém přírodovědného poznávání: jedinec si aktivně osvojuje pojmy týkající se přírody a používá je. Dále poznává jednoduché zákonitosti a modely přírodních věd.
- Metody a postupy (empirické a racionální) přírodovědného poznávání: jedinec aktivně používá metody a postupy věd přírodních.
  - Metoda empirická zahrnuje pozorování, měření a experimentování.
  - Metoda racionální dává jedinci předškolního věku příležitost navrhnout možnosti řešení problémů v přírodě, či při přírodovědných pokusech.
- Zásady hodnocení přírodovědného poznání: jedinec zjišťuje způsoby testování (měření, vážení, rychlost...).
- Interakce přírodovědného poznávání s ostatními segmenty lidského poznání či společnosti: jedinec zjišťuje vzájemné vztahy mezi přírodními vědami; používá moderní technologie v přírodě; využívá získané vědomosti a dovednosti při řešení sociálních nebo přírodních problémů. (Černocký a kol., 2011)

2.6 Environmentální vzdělávání, výchova, osvěta a Metodický pokyn

Zkratka EVVO vychází z anglického „environmental education,“ v doslovném překladu vzdělávání a výchova všech věkových skupin v životním prostředí. (Jančaříková, 2010) „EVVO je zkratka termínu použitého ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, který byl přijat vládou v roce 2000 a k němuž byl vydán akční plán

na léta 2010-2012 s výhledem do roku 2015. V roce 2008 vydalo MŠMT ČR metodický pokyn k EVVO“ (Leblová, 2012, s. 16). V Metodickém pokynu (2008) se píše, že zkratka EVVO znamená i environmentální výchovu. Díky tomuto pokynu můžeme předpokládat udržitelný rozvoj v technickoekonomické i sociální oblasti.

Metodický pokyn (2008) doporučuje uplatňovat metody a formy vzdělávání vedoucí k aktivizaci žáků a k podpoře učení. „*Důležitou složkou EVVO je přímé učení ve venkovním terénu, které je hlavně v předškolním a mladším školním věku navíc spojeno i s včasným rozvíjením harmonické osobnosti a přirozené vitality dětí*“ (Metodický pokyn MŠMT ČR k zajištění EVVO, s. 6). Z toho vyplývá, že podstatou EVVO je poznávání životního prostředí lidí nejen přírodního, ale také umělého. To vše u dítěte rozvíjíme výčetem klíčových kompetencí v kontextu člověka a životního prostředí. Poznáváním a následnou činností ovlivňujeme zachování životně důležitých podmínek na zemi, které jsou potřebné k udržitelnému rozvoji v technickoekonomické i sociální oblasti.

2.7 Rozvoj environmentálních kompetencí ve vztahu k RVP PV

Environmentální výchovu a aktivity s ní spojené se různě prolínají vzdělávacími oblastmi rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání dále jen RVP PV. „*Zájem dětí o přírodu je jednou z cest ovlivňování jejich charakteru a celkového vývoje jejich osobnosti*“ (Verfl, 2005, s. 3). RVP PV vymezuje dílčí vzdělávací cíle, které můžeme přirovnat k myšlenkám a záměrům environmentální výchovy. Tyto cíle dále prezentuje ve formě očekávaných výstupů.

- Dítě a jeho tělo – Záměrem pedagoga v oblasti biologické by měla být podpora růstu a vývoje dítěte. (RVP PV, 2018) Jde o zlepšování jeho fyzické zdatnosti, např.: běháním, různými skoky, nebo jen samotnou chůzí na delší vzdálenost. Na čerstvém vzduchu zdokonalujeme jeho fyzickou a psychickou kondici tím, že jdeme na procházku za každého počasí a tím zocelujeme jeho imunitní systém. Můžeme hledat různé bylinky a jiné rostliny, které slouží zdraví. Pravidelnou chůzí, zdravou stravou a pohybem vytváříme zdravý životní styl. Rozvíjíme jeho manipulační dovednosti např. při stavbě domečků pro skřítky. Sebeobsluhu rozvíjíme tím, že nenadále situace, například rozvázanou tkaničku u boty, řeší dítě jinak, než v přítomnosti rodičů. Totéž platí také třeba při svačině, kdy dítě vedeme k samostatnosti i pořádku. Na čerstvém vzduchu jedinec vnímá své okolí všemi smysly a vědomě se přizpůsobuje podmínkám terénu a počasí, zjišťuje, co je bezpečné a co nikoliv (Leblová, 2012).

- Dítě a jeho psychika – V oblasti psychologické pedagog podporuje duševní pohodu dítěte (relaxací, posloucháním různých zvuků přírody), jeho psychickou zdatnost (například přejítí úzké klády, nebo správnou motivaci v případě, kdy „už nemůže“ a do školky je ještě kus cesty). Rozvíjí fantazii a představivost při vymýšlení přírodních skřítků nebo jiných nadpřirozených bytostí z úkazů, které příroda přichystala. Podporuje sebepojetí, sebeovládání, city a vůli. Jedinec v takových situacích pociťuje strach, nebo naopak zjišťuje, že má dost odvahy k překonání překážky, nebo že mu odvalu dodají jeho kamarádi. Při řešení problému většinou postupuje cestou pokusu a omylu. Řeší problémy, na které stačí. Rozlišuje řešení, která vedou k cíli a řešení, která k cíli nevedou. (RVP, 2018)

Při pojmenovávání jednotlivých přírodnin a plnění různých úkolů zlepšují své komunikativní dovednosti a snaží se správně pracovat s informacemi, které doposud získaly. Jde o zaměření se na popisy pocitů, prožitků a zážitků, vyslovení vlastního názoru, ale také o umění respektovat názor druhého. Příroda poskytuje řadu materiálů, které může dítě využít při estetickém ztvárnění. Lze využít i ekonaratologie (Leblová, 2012).

- Dítě a ten druhý – V oblasti interpersonální je úsilím pedagoga podpora morálního chování, utváření vztahů mezi dítětem a jiným člověkem, ať už jde o dítě nebo dospělého. (RVP PV, 2018) S dětmi můžeme hrát spoustu her, díky kterým prohlubujeme mezilidské vztahy, ale také ochotu pomoci druhému. Postupně je vedeme k toleranci slabších i zdravotně či jinak znevýhodněných. Při takových hrách vedeme děti k základnímu pravidlu lesa a tím je „ticho“. Tuto potřebu lesa musí dítě pochopit jako úplně první. Lze toho docílit pomocí různých her – bobřík mlčení, pantomimické dorozumívání, šeptání.
- Dítě a společnost – Jedná se o oblast sociálně-kulturní. Pedagog dětem přibližuje společnost, do které je postupně začleňuje. Vysvětluje pravidla soužití s ostatními ve společnosti různých charakterů. Ukazuje sílu umění materiálních i duchovních hodnot v sociálním prostředí. (RVP PV, 2018) „... jde o vytvoření základů aktivního postoje ke světu...“ (Leblová, 2012, s. 25). K seznámení s jednotlivými kulturami využijeme národní znaky států, lidové písně a třeba také knihy s přírodní tematikou, které kreativním přístupem upoutají pozornost dětí předškolního věku. (Leblová, 2012)

- Dítě a svět – Největší provázanost s environmentální výchovou nalezneme právě v této oblasti. Vyskytuje se tu otázka životního prostředí i ekologického chování. „Záměrem je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí“ (RVP PV, 2018, s. 27). Jde o: „seznamování s místem a prostředím, ve kterém žije; vytváří elementární povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí; rozvíjí úctu k životu ve všech jeho formách; vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, se živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemi“ (RVP PV, 2018, s. 27-28). Podle Leblové (2012) lze během roku pozorovat proměny počasí v jednotlivých ročních obdobích. Již při procházkách můžeme sledovat rostliny v různých stádiích vývoje, i drobné živočichy. Poznáváme okolí mateřské školy nebo svého bydliště formou her řízených i volných.

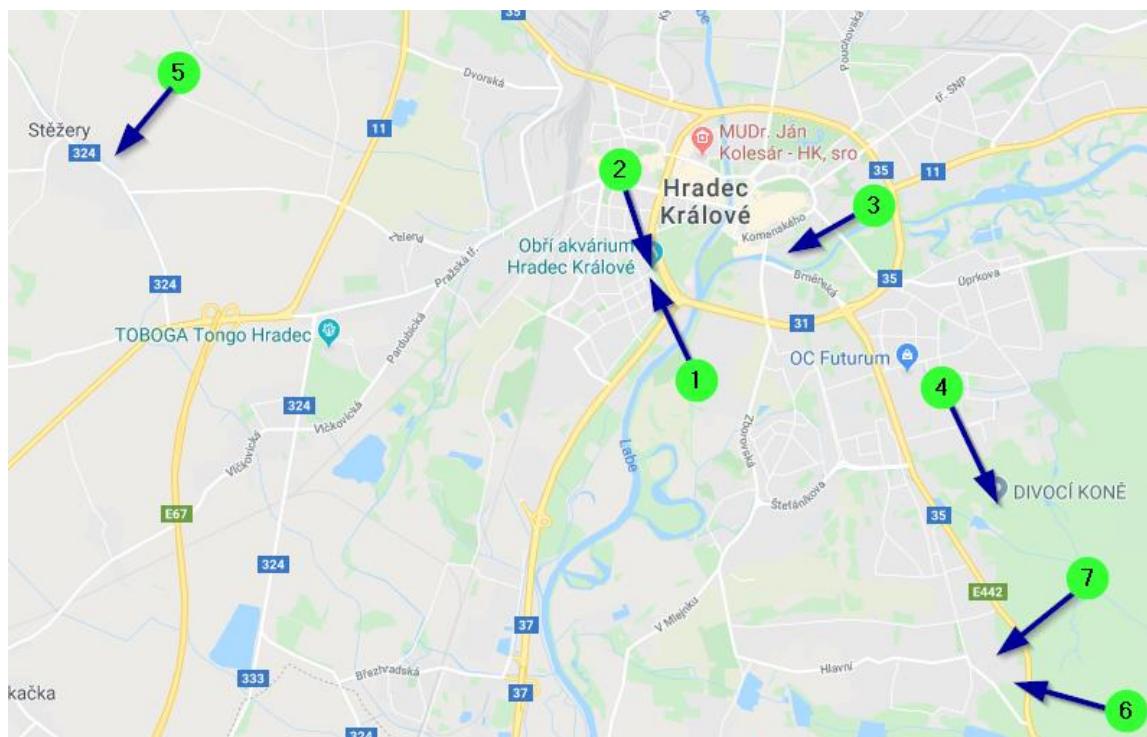
Přírodovědná centra nebo jen samotná příroda a vše kolem ní umožňuje dítěti být zvědavé, otevřené novým zkušenostem a nabízí dosud neobjevený svět celkově zajímavější a plný překvapení. Stává se zkrátka podnětným prostředím. Každý krok, každý moment přináší s sebou něco neobvyklého, obsahově bohatého. Ať už to jsou různé zvuky a jiné smyslové vjemy (praskání větviček pod nohama, štěbetání ptáčků, odstíny barev, cítění zvláštních vůní), přírodní jevy (kapky deště, vítr, dusno, nalomený strom) nebo jen pohyb nějakého zvířete, které se právě pohnulo a dalo na útěk kousek od nás. Rozvíjí osobnost dítěte především v jeho osobní spokojenosti a pohodě, umožňuje relaxaci, zábavu a zaměstnání přirozeným dětským způsobem. Podporuje individuální rozvojové možnosti dětí, dle jejich zájmu a možností. Napomáhá v chápání okolního světa a motivuje ho k dalšímu poznávání nejen z hlediska přírody jako takové. Poznává sebe samého: zjišťuje, co mu je příjemné, nepříjemné, co hřeje či chladí. (Leblová, 2012)

Leblová (2012) uvádí, že jedinec si může na vlastní oči prohlédnout, pozorovat a prozkoumávat živého tvora nebo jen obyčejnou větvičku. Někdy je to otázka několika málo vteřin, než výše zmiňované zvíře zmizí z dohledu. Jindy to může trvat nekonečně dlouho. Vždyť dítě rozvíjí i svou fantazii a představivost, chvíli jedna obyčejná větvička je předmětem zkoumání hmatem, zrakem, a v mžiku se změní v čarodějnickou hůlku nebo třeba v psací načiní.

3 Přírodovědná centra v Hradci Králové a v jeho okolí

Nyní se budu věnovat výčtu jednotlivých možností, kde se dají rozvíjet environmentální znalosti zábavnou formou, zároveň vlastní zkušeností a jedinečným zážitkem. K vyhledávání jednotlivých institucí jsem využívala především internetových zdrojů a brožurek. Mou snahou je poskytnout co nejvíce možností pro kvalitní a přínosný výlet či exkurzi. Přírodovědně orientovaná centra v Hradci Králové a jeho okolí poskytují reálný pohled a prožitek týkající se přírody.

Dále bude definován termín přírodovědné centrum a budou představena vybraná přírodovědná centra v Hradci Králové a jeho okolí.

Obrázek 2: Mapa s přírodovědnými centry

(zdroj: <https://www.google.cz/maps/@50.2008117,15.8350698,13z>)

3.1 Přírodovědné centrum

Přírodovědné centrum, malá ZOO, přírodovědný koutek nebo jakýkoliv podobný název je správný (Verfl, 2005). Jedná se o místo, kde se chovají zvířata a někde se pěstují i rostliny. Dětem poskytují reálný pohled na problematiku, týkající se přírody. Mluvíme o místě, kam chodí děti ale i dospělí v průběhu roku za různými zvířaty. Mládež se tu učí starat o zvířátka podle pravidel a zásad, které náleží určitým zvířecím druhům. Nejčastěji vidíme plazy, hlodavce, rybičky nebo ptáky. Děti zjišťují, co které zvíře potřebuje. (Verfl, 2005) Návštěvy těchto center mohou být nepravidelné formou exkurze nebo pravidelné formou kroužku.

Centra jsou většinou otevřena při školách nebo při domovech pro mládež. Nesmíme zapomenout, že do přírodovědných center mohou spadat i společnosti a organizace, které budují naučné stezky či obory se zvířaty přímo v lesích.

3.1.1 Přírodovědné centrum Hradec Králové

Přírodovědné centrum nacházející se u Základní školy Bezručova nabízí mimo klasickou prohlídku i chovatelské kroužky pro děti. Učí tu živočichy nejen chovat, ale i krmit a pozorovat jejich zvláštnosti. Ti, kteří nemohou nebo nechtějí chodit do kroužku, mohou navštěvovat centrum v rámci chovatelského klubu kdykoliv v týdnu (Kroužky, Přírodovědné centrum, 2019). K vidění tu jsou hadi, ještěři, želvy, papoušek Ara, obojživelníci, savci-k nimž řadíme vakoveverku létavou, hlodavce a primáty (Naše zvířata, Přírodovědné centrum, 2019).

Obrázek 3: Přírodovědné centrum HK (zdroj: autor)

Možnost návštěvy je individuální. Chovatelé doporučují ověření otevírací doby telefonicky. Záleží totiž na tom, zda chovatelé právě nemusí obstarat krmivo nebo zachraňovat nějaké ohrožené obojživelníky. Po domluvě si lze objednat prohlídku i po 21. hodině. (Vstup, Přírodovědné centrum, 2019)

Tabulka 1: Přehled základních informací o Přírodovědném centru HK

Otevírací doba	Pondělí – Neděle 9:00 – 21:00 hod.
Vstupné (provozní příspěvek)	Děti 2 – 15 let, studenti a senioři na 65 let: 25 Kč Dospělí: 35 Kč
Webové stránky	www.prirodovednecentrumhk.cz
Kontakt	Telefon: 725 301 511 nebo 606 475 476 Email: prirodovednecentrumhk@seznam.cz

3.1.2 Obří akvárium Hradec Králové

Jedná se o tropické akvárium sladkovodních ryb z Jižní a Střední Ameriky (Úvod, Obří akvárium, 2015).

Obrázek 4: Obří akvárium (zdroj: autor)

Konají se tu prohlídky, které se dělí na tři části. V první části se dozvídáme o vystavených lebkách exotických ryb na jednotlivých podstavcích. Tato část je pro děti méně záživná, ale někteří, zejména chlapani si tu najdou své. Místnost s lebkami je temná a navozuje strašidelnou atmosféru. Díky této atmosféře se můžeme hlouběji ponořit do života vystavovaných predátorů. Následuje volný průchod po dřevěné lávce nad jezírkem.

Od této části programu se prohlídka stává záživnou pro celou třídu dětí. Na lávce se jedinci ocitají v pralese, kde mohou obdivovat druhy různých rostlin. Poslední zastávka je v podvodním světě, kdy ryby plavou nad hlavami návštěvníků, kteří mají možnost prohlédnout si živočichy ze všech stran. K vidění tu jsou i akvária s rejnoky a dravou kajmankou. Ve čtvrtek v době od 13:30–14:30, můžeme vidět potápěče, právě krmící ryby. (Pro návštěvníky, Obří akvárium, 2015)

Tabulka 2: Přehled základních informací o Obřím akváriu HK

Otevírací doba	Úterý - Neděle 9:00 – 18:00 hod.
Vstupné	Děti 3 – 15 let, senioři na 65 let: 100 Kč Dospělí: 150 Kč
Webové stránky	www.obriakvarium.cz
Kontakt	Telefon: 495 534 555 Email: web@obriakvarium.cz

3.1.3 Dům dětí a mládeže Hradec Králové

Jedná se o středisko volného času, kde se jednotlivé kroužky věnují určité oblasti neformálním způsobem vzdělávání. I v tomto centru pro volný čas najdeme část budovy, kde jsou chována zvířata. Děti sem dochází spíše na kroužky. Vidět zde můžeme hlodavce, plazy, okrasné ptactvo, akvarijní rybičky a také poníka Jonáše (Přírodověda, Chovatelský kroužek, Barák).

Přírodovědný koutek nemá striktně danou otevírací dobu, avšak po domluvě s pracovníky je určitě možná návštěva právě i s mateřskou školou.

Obrázek 5: Dům dětí a mládeže
(zdroj: autor)

Tabulka 3: Přehled základních informací o Domu dětí a mládeže

Otevírací doba	-
Vstupné	Dítě: 10 Kč
Webové stránky	www.barak.cz
Kontakt	Telefon: 777 758 434 nebo 777 758 440

3.1.4 Přírodní lokalita Na Plachtě a divocí koně

Unikátní přírodní lokalita, tzv. Plachta, se skládá ze tří zvláště chráněných území, nacházejících se v jihovýchodní části města Hradce Králové a dohromady tvořících jeden celek. Skládá se z náletových dřevin, luk, jezer apod. Objevují se tu suchozemští živočichové i tvorové z vodní říše. V chráněném území bylo dosud zaznamenáno přibližně 720 druhů a kříženců vyšších rostlin, 69 druhů mechů, 107 druhů hub a 2350 druhů živočichů, z toho asi 1000 druhů brouků, 750 druhů motýlů, 220 druhů blanokřídlých, 49 druhů vážek, 114 druhů dvoukřídlých, 40 druhů měkkýšů, 16 druhů obojživelníků, 5 druhů plazů, 140 druhů ptáků, 14 druhů savců. (Představení lokality, Na Plachtě, Zdravý rozum proti zbytku světa)

V této lokalitě žili divocí koně *Equus ferus*, kteří však byli vyhubeni v 19. století. Pomocí moderní technologie bylo zjištěno, že existují koně Exmoorský pony, kteří nejvíce odpovídají geneticky i stavbou těla vyhynulému druhu. O vysazení divokých koní právě do lokality Na Plachtu se zasloužil Český svaz ochránců přírody ZO ČSOP JARO Jaroměř. Jedná se o druhou lokalitu v České republice, kam byli koně navraceni. Poprvé však vstupují do lesního prostředí právě u nás v Hradci Králové. (Návrat divokých koní, Na Plachtě, Zdravý rozum proti zbytku světa)

Tito lichokopytníci dávají prostor pro růst rostlinám a pro rozšíření lesní vegetace, které jsou běžně hubeni rychle rostoucím a rozmnožujícím se plevelem. K obživě jim stačí vegetace nižší kvality, zároveň také umí spásat suchou stařinu. Jako jedni z mála jedí i trnité porosty, mezi které patří ostružiní. Živí se i kopřivami, různými liánami a rychle rostoucím plevelem. Kůrou a větvičkami dřevin se krmí především v dobách zimy. (Novinky, Česká krajina, Společně pro přírodu, 2018)

S pěti divokými koňmi se mohou lidé potkávat od začátku roku 2018. Je pravdou, že tato zvířata se velkolepě starají o území v Hradci Králové. Nyní jsou ale v ohradě, jež je ohrazena elektrickým ohradníkem. Do budoucna je plánovaný buď volný pobyt těchto hnědáků v lesích, nebo ohrazení pozemku plotem, který bude přístupný všem lidem. Občané budou moci chodit částmi přírody a vidět na vlastní oči, jak koně spásají nevhodné porosty a dávají prostor k růstu novým rostlinám. Pokud se jedincům poštěstí, budou moci pozorovat koně z blízka. Neznatelně do přírody bude stále zasahovat člověk, ve smyslu kácení stromů, na které jsou koně krátkí. (Divocí koně v Hradci Králové dostali větší pastvinu, Lidovky.cz, 2018)

3.1.5 Zoopark Stěžery

Zoopark se nachází 3 kilometry od Hradce Králové v městské části Stěžery. Jedná se o rodinný podnik, který se věnuje především chovu exotických zvířat. K vidění tu jsou papoušci z Jižní Ameriky i z australského kontinentu. Dále savci, zejména: klokan, zebra, velbloud dvouhrbý, puma, osel, kozy, lamy, surikaty, lemuři atd. (Zoo park Stěžery, 2013) Prohlídka se platí v environmentálním domě, kde se nachází plazi. V případě zájmu je možné zakoupit si komentovanou prohlídku. S dětmi ale stačí samotná podívaná. Většinou prohlídka začíná venku na obrovské zahradě, která je součástí centra. Najdeme tu několik ohrad s výše zmiňovanou zvěří.

Obrázek 6: Budova zooparku
(zdroj: autor)

Obrázek 7: Zoopark Stěžery
(zdroj: autor)

Tabulka 4: Přehled základních informací o Zooparku Stěžery

Otevírací doba	Pondělí – Pátek 10:00 – 16:00 hod. Sobota, Neděle 10:00 – 17:00 hod.
Vstupné (provozní příspěvek)	Děti: 50 Kč Dospělí: 100 Kč
Webové stránky	www.zoostezery.cz
Kontakt	Telefon: 776 669 900 Email: zoostezery@seznam.cz

3.1.6 Lesy České republiky – státní podnik

Státní podnik Lesy České republiky sídlí v Hradci Králové. Dnem 1. 1. 1992 byl tento podnik založen Ministerstvem zemědělství České republiky, jak uvádí jejich webové stránky. Organizace se stará především o les a o vše, co do něj spadá. „*Základní strategií hospodaření Lesů České republiky, s. p. je trvale udržitelné obhospodařování lesů s cílem vytvoření stabilního, kvalitního, druhově, prostorově a věkově skupinovitě smíšeného lesa*“ (Péče o les, Lesy ČR, 2019). Snaží se o ochranu přírody, ohrožených druhů živočichů a pečují o vodní toky a bystřiny. (Pěstování lesů, 2019, Lesy ČR)

Z internetových stránek www.lesy.cz se můžeme dozvědět o akcích, které jsou určeny pro veřejnost. Nejpraktičtější složkou pro dospělé je složka Návštěvníci lesa. Můžeme mít přehled o nově vytvořených naučných stezkách, které jsou chronologicky seřazeny od nejaktuálnějších. Zjistíme význam cedulí a piktogramů, na které v lese můžeme narazit a to ve složce Informační systém v lese. A nechybí tu ani tipy na výlety, do kterých mohou nahlédnout a inspirovat se tak nejen rodiče. Svě si tu totiž najde i pedagog nejen mateřské školy, například v e-časopisu Lesu zdar. (Návštěvníci lesa, Lesy ČR, 2019)

3.1.7 Městské lesy Hradec Králové a. s.

Městské lesy Hradec Králové je samostatně hospodařící akciová společnost, která má zásluhu na obhospodařování lesního a rybníčního majetku města HK a zároveň těží štěrkopísek. Snahou tohoto seskupení je mimo jiné utvářet výchovné podmínky při pobytu v lese. Zmiňují se také o podstatném významu lesů sloužících pro rekreaci a o jejich potřebnosti pro lidský život. (O společnosti, Městské lesy Hradec Králové)

Pro veřejnost se v hradeckých lesích pořádá spousta kulturních a sportovních akcí, které je možné dohledat na jejich webu: www.mestske-lesy.cz, kde je vše přehledně rozepsáno. Mezi zmiňované akce patří např.: Den lesní techniky, Výlov rybníků nebo Pohádkový les. Přičemž organizátoři jednotlivých programů jsou různí. (Práce s veřejností, Městské lesy Hradec Králové)

Zajímavostí jsou zajisté vzniklé zvířecí obory, které se nacházejí různě po lese. V jedné z obor nalezneme divoká prasata, v jiné potom daňky, daněly, jeleny i muflony. Výjimkou nejsou ani mláďata uvedené zvěře. Obory jsou volně přístupné veřejnosti a umožňují pohled z vyvýšených dřevěných plošin. U každé ohrady najdeme zajímavosti o zvířatech nacházejících se uvnitř obor. Pro děti nechybí mnohdy didaktická tabule, pomocí níž se mohou pokusit splnit hravou formou úkol a zároveň se něco nového

dozvědět. Mimo chovné obory za zmínku stojí i Vodnická stezka dlouhá cca 2 km nebo Pohádková stezka dlouhá cca 2,5 km, kterou nás provází lesní kreslené nebo do dřeva tesané pohádkové postavy. S touto stezkou je spojena knížka Pohádky z hradeckých lesů, kterou napsala a ilustrovala Marta Pohnerová, jež je výtvarnicí pohádkových bytostí a současně spisovatelkou příběhů odehrávajících se v hradeckých lesích. S touto knížkou se dá hezky pracovat v MŠ s návazností na lesy a přírodu. Dále se v hradeckých lesích nachází Rytířské hradiště, které slouží především jako dětské hřiště. Stezka siluet ptáků je určena primárně pro starší děti, ale na své si přijdou i děti předškolní. Cesta vede děti k novým zajímavým poznatkům, z nichž nejdůležitější je fakt, že i když zvěř fyzicky nevidíme, neznamená to, že v lese není. Proto jsou i didaktické obrázky ukryty v přírodninách, mnohdy velmi mistrně. Sama jsem měla problémy je cestou objevit všechny. Další z důležitých poznatků se týká ochranného zbarvení zvěře, kdy potom při vycházce můžeme zábavnou formou děti přivést na důležitost takového zbarvení. Celá vycházka by se mohla dát zakončit hrou na schovávanou s kamarády. Spoustu dalších tipů nejen na výlety nalezneme na výše zmiňovaných webových stránkách. (Tipy na výlet, Městské lesy Hradec Králové)

V letošním roce tato společnost plánuje výstavbu nových zvířecích obor pro jeleny evropské, ve které se bude moci chovat i jiná zvěř. Plánuje se i rozšíření obor pro daňky a muflony. Dále také výstavba environmentálního centra pro lesní pedagogiku na Stříbrném rybníku. (Z regionu, Hradec Králové – město na dlani, 2020)

Myslím si, že v dnešní době má krása přírody obrovského konkurenta ve stále se zdokonalujícím virtuálním světě, který je reprezentován moderní technologií. Hradecké lesy považuji za velmi dobře situované, kde si každý najde, co ho zajímá. A proto považuji nápady této a podobných organizací za potřebné a originální. Není nad vlastní zkušenost a jen díky těmto možnostem můžeme své ratolesti vést k lásce k přírodě.

4 Program: Kouzelná procházka přírodou

Lokalitu pro můj program s názvem Kouzelná procházka přírodou jsem vybrala díky článku Stromy a zdraví, z výše zmiňované Arniky. Protože především ve městech mají stromy a zeleň významný vliv na zdraví obyvatel, vybrala jsem místo, kde je koncentrace stromů největší a tím je les. V době, kdy průmyslové podniky, automobily a topení na tuhá paliva znečišťují životní prostředí, stromy a zeleň kompenzují toxické látky v ovzduší, a proto jsou pro nás nezbytné. (Stromy a zdraví, Arnika, 2014) Vzhledem k tomu, že stromy jsou součástí environmentální výchovy, stávají se spolu s přírodní památkou Na Plachtě, klíčovou součástí tohoto programu. A vzhledem k tomu, že jak bylo uvedeno výše, jsou v této lokalitě už dva roky divocí koně, dá se předpokládat, že děti tento fakt nesmírně zaujme.

Dále se můj program opírá o publikace Jančaříkové, kde mě zaujaly hlavně její návrhy na vycházky do přírody. Využívám i poznatků z publikace Leblové (2012), ze které jsem se rozhodla mimo jiné využít i ekonaratologii. Konkrétně jde o vyprávění nebo také o čtení příběhu, kdy vypravěčem nemusí být člověk, ale zvíře, kámen, strom apod. Při ekonaratologii dochází ke vcítění posluchače do vyprávějího a probouzí se environmentální senzitivita. (Leblová 2012) V dřívějších dobách tak docházelo k předávání rodinné moudrosti a zkušeností, které jsou nedílnou součástí rozvoje dítěte. Slyšený příběh lidé mohli převypravovat i různě upravovat. Tyto tradice se v současné době přerušují. Toto přerušení je způsobeno hlavně životním tempem, které je v současnosti až kriticky rychlé a také všudypřítomnost moderních technologií. (Jančaříková, 2010) Zanikání jakýchkoli tradic a zvyků je nebezpečné zcela zásadně, hlavně z toho důvodu, že vymře-li jedna generace, je tato ztráta nevratná. Dovolují si tvrdit, že i toto téma má v environmentální výchově místo. Jen je v podstatě nejvyšší čas. Znáám už jen velmi málo lidí, kteří například sekají trávu kosou. Naštěstí díky chalupaření je možné ještě vidět i poměrně mladé lidi, kteří umí nasekat dřevo do kamen, nebo pokácet strom. A přítomnost našich prarodičů zase pomůže mladým lidem pochopit šetrnost starších lidí například k vodě. Jen předáváním zkušeností a znalostí přivádíme své ratolesti do dávné doby a pomalu v nich vytváříme základ pro pochopení ne jednoduchého posunu od nepohodlí k pohodlí současného života, i když tímto vytváříme další otázku, zda je tento posun pro lidi zdravý. Vzhledem k tomu, že mateřská škola má být doplňkem výchovy rodinné, je do tohoto programu začleněna i právě výše zmiňovaná ekonaratologie.

Celý program je časově velmi náročný. Podstatnou roli hraje i věková skupina dětí, která bude program absolvovat, protože menší děti jsou celkově pomalejší. Program jsem koncipovala do jednotlivých aktivit tak, aby se dal ukončit buď u páté aktivity, nebo u osmé. Moje představa byla taková, že třída dětí i s paní učitelkou přijedou autobusem na zastávku Na Plachtě. Zde děti přivítá průvodce, který v ruce drží viditelně velkou obálku s dopisem. Průvodce děti ihned zaujme otázkou, zda vidí někde nějaký rybník. Protože ze zastávky rybník děti vidět nemohou, průvodce je k rybníku dovede sám. Zde začíná samotný program. Děti s sebou budou potřebovat batůžek s pitím, se svačinou a s pláštěnkou. Vzhledem k časové náročnosti programu jsem doporučila sraz ve školce nejdéle v 7:45, což samozřejmě závisí na vzdálenosti školky od dané lokality.

Tento program jsem realizovala se třídou 20 dětí ve věku 4–6 let z Mateřské školy Kamarád, která má kapacitu 184 dětí. Mateřská škola se nachází na sídlišti a skládá se ze dvou pracovišť - hlavním pracovištěm v ulici Veverkova a odloučeným pracovištěm v ulici Hrubínova. Jde o školu nabízející dětem přímý kontakt s přírodou. Na zahradě hlavního pracoviště můžeme vidět prostor pro všestranný rozvoj jedince, hřiště, hrací sestavu mezi stromy z přírodních materiálů, brouzdaliště s vodními atrakcemi, pískoviště, trampolínu, záhonky a stromy s informačními tabulemi, květináče s bylinkami, hmyzí hotel i kopec na zimní sáňkování. V samotné budově můžeme vidět i křepelky.

Realizaci programu předcházelo informování paní ředitelky o průběhu programu a zařízení posunutí svačiny na dřívější dobu, konkrétně na 7:45 hod. a odsunutí oběda, konkrétně na 11:45 hod. Sraz ve školce byl nejdéle do 8. hodiny. Byla jsem požádána o organizaci i s odjezdem a příjezdem do MŠ, protože paní učitelky neznaly lokalitu Na Plachtě.

Konkrétní program budu představovat současně tak, jak byl naplánovaný. Pokud se některá část programu vyvíjela jinak, než jsem měla v plánu, bude to v popisu programu uvedeno. Protože děti jsou nevyzpytatelné, nějaké změny se našly a jsou zaznamenány mimo jiné i formou reflexe. V přílohách nalezneme přehledně seřazené materiály pro samotný program, které stačí před samotnou realizací vytisknout. Součástí příloh jsou i zvětšené indicie, které děti mohou sledovat i z větší dálky.

Nastal den „D.“ Program byl uskutečněný v úterý 10. března 2020. Po svačině jsem se se dvěma učitelkami a dětmi přemístila do šaten. Po obléknutí následovala deseti minutová cesta na samotnou zastávku Labská kotlina Obří akvárium. Autobus číslo 1 nás převezl na Plachtu, kde jsme v 8:45 hod. vystoupily a počkaly, až autobus odjede.

Už při první otázce, zda děti vidí rybník, pár dětí pohotově odpovědělo, protože tuto lokalitu znají z cest na kole se svými rodiči. Nicméně, převzala jsem roli průvodce a vedla děti k frekventované silnici, která byla naší první velkou překážkou. Rybník se nacházel až za ní. Třída měla velký problém. Až pomocí přímé otázky, zda by se na druhou stranu mohly dostat podchodem, okamžitě zareagovaly. Na dětech bylo vidět, jak jsou natěšené na to, co se bude dít. K rybníku jsme se dostali poměrně brzy a spousta dětí měla radost, když viděly na rybníce jednu labuť. Až jsem se divila, jak si děti všimaly drobných zajímavostí kolem sebe např.: „támhle má strom zlomenou větev, v rybníku jsou na kraji řasy“ apod. Řasy ve skutečnosti představovaly prach a jiné nečistoty nafoukané na okraji rybníku.

4.1 Pomůcky

Dopis Kouzelná procházka přírodou, obálka A5 s adresou průvodce, Dopis 2, obálka A4, laminovaná mapa, vytisknuté tabulky s aktivitami, 7 klacků, provázek, fotografie – indicie, nádoba na indicie, fólie na rozbalené indicie, gumové rukavice (na sběr poházených odpadků)

4.2 Motivace

Průvodce vysvětlí, proč má v rukou dopis - Kouzelná procházka přírodou (Příloha A, B). Přečtením dopisu děti uvedeme do děje, vysvětlíme podmínky a pravidla programu. Následuje přesun na lesní pěšinu. Cesta vede po nefrekventované silnici, přesto dbejte na bezpečnost. Protože se jedná o kouzla přírody, děti budou hledat nějaký klacek, který bude představovat kouzelnickou hůlku. Klacek se snažte najít co nejbližší rybníku, při vstupu na louku by bylo pozdě. Společně potom vyberte ten, který se nejvíce podobá kouzelnické hůlce. Všichni se naučí říkat kouzlo z dopisu, opakováním. Ve chvíli, kdy kouzlo budou všichni umět, může se začarovat batoh průvodce. Klacek drží v ruce pouze průvodce. Po čarování nahlédne průvodce do batohu a ukáže dětem níže uvedené předměty. Nejprve průvodce přečte dopis č. 2. Po přečtení dopisu se všichni budou držet instrukcí v tabulce.

Obsah batohu po čarování (Příloha C):

- Obálka A4 s dopisem a s mapou (Příloha D), na které je vyznačena cesta.

- **Dopis 2**

Vítáme Vás v přírodní památce Na Plachtě.

Nezapomeňte vyndat vše z obálky – text s tabulkami určený průvodci a mapu! Číslice na mapě představují stanoviště, kde budete plnit různé úkoly. Vaše cesta začíná průběžnou aktivitou, za kterou není žádná indicie. První indicii můžete rozbalit až po splnění 1. aktivity (najděte ceduli Přírodní památky) a to indicii s číslem 2. Číslo indicie odpovídá číslu aktivity.

- Papíry se souhrnem činností na celý program (Příloha E) pro průvodce, který dětem čte z jednotlivých tabulek pouze zadání, ostatní informace v tabulce jsou čistě jen pro průvodce, pro lepší orientaci v programu.
- Fotografie omotané kolem klacku s číslicemi. Indicie se z klacků budou odmotávat postupně po splnění aktivit na jednotlivých stanovištích. Číslo indicie představuje zároveň číslo aktivity.

Reflexe

Dopis, který v programu má být viditelný už na zastávce, jsem úmyslně vytáhla až u rybníku. Byl tam o dost menší hluk a děti se mohly lépe soustředit. Všechny děti zbystrily, když jsem dopis ukázala a prakticky ihned jsem získala jejich pozornost. Mnohé z nich se ptaly, to co držím v ruce. Starší děti pohotově odpověděly, že je to dopis a je na něm adresa. Soustředěně a napjatě mě všichni poslouchali. První čarovnou hůlku našla ani ne 2 metry od rybníka jedna holčička. Skutečně klacík připomínal kouzelnickou hůlku jak velikostí, tak i tvarem. Kouzlo jsme se naučily do 3 minut. Bylo krátké a nenáročné na naučení. Batoh jsme začarovali na asfaltové cestě, kdy děti stály převážně na trávě a paní učitelky se staraly o bezpečnost dětí. Bylo zajímavé, že na konec kouzla se batoh sám položil k zemi. Děti o to více byly přesvědčeny, že kouzlo funguje. Po vytažení věcí z batohu, děti slovně řekly, co je v batohu navíc a doslova se vrhly po indicích a obálce. Jedna dívka rozbalila dopis, druhá dívka držela indicie. Po vytažení mapy z obálky chtěly všechny mapu držet. Mapu jsem si musela vzít k sobě, abych dětem mohla říci instrukce, protože ještě nevěděly, k čemu jim mapa bude.

Pro spoustu dětí byla papírová mapa novinka. Chtěly podle ní jít, ale nevěděly jak. Velmi mě těšil takový zájem o mapu ze strany dětí.

*Obrázek 8: Začarování batohu
(zdroj autor)*

*Obrázek 9: Vysvětlení cesty pomocí
mapy (zdroj autor)*

4.3 Aktivity navazující na program

Pro lepší přehlednost a snazší orientaci jsem pro jednotlivé aktivity zvolila zobrazení v tabulkách. V každé tabulce najdeme přesný popis aktivity od jejího zadání až po závěrečnou reflexi. Součástí je i cíl opírající se o RVP PV.

Tabulka 5: Průběžná aktivita programu

Průběžná aktivita, bez indicie	Cíl	Zadání	Poznámka
	Dítě najde a pozná turistickou značku.	Najděte nejbližší turistickou značku (TZ). Vysvětlete si její význam. U každé TZ zazpívejte 1. sloku písně o koních. Zkus si zapamatovat počet najitých TZ.	Turistická značka slouží k tomu, aby se chodilo po vyznačených cestách, nikoliv mimo ně. Udávají směr cesty. Chodí se po vyznačených cestách, aby do okolní přírody nikdo nezasahoval. Návrh písní: Já mám koně, vrané koně; Když se zamiluje kůň; Okolo Třeboně; Nad stádem koní.
Časová dotace i s motivací: 15 min			

Reflexe

Za celou cestu děti napočítaly a našly celkem 7 turistických značek. Písničky děti vymýšlely za chůze, kvůli časové úspoře. O koních vymyslely jen 2 písničky (Já mám koně, vrané koně, Už Martin na bílém koni), což ovšem tolik nevadilo. V programu jde hlavně o kompetence environmentální a o samotné poznávání přírody. Nebylo divu, že si děti vzpomněly na píseň o svatém Martinovi, když ještě v únoru byla tato píseň často v MŠ zpívána. Děti si dokonce všimly toho, že TZ jsme nacházely pouze ze začátku cesty a dál už ne. To byl pravý čas na to říci dětem, že naše cesta nevede jen po zeleně značené cestě. Ta by nás zavedla jinam, než kam potřebujeme podle mapy dojít. Děti pochopily, že pro lepší orientaci je dobré natáčení mapy.

Tabulka 6: 1. aktivita programu

1. aktivita	Cíl	Zadání	Poznámka
	Dítě najde a ukáže na ceduli přírodní památky. Při častější návštěvě dítě vlastními slovy řekne, co znamená cedule přírodní památky.	Najděte ceduli Přírodní památky. Vysvětlete si, co přírodní památka znamená.	První cedule je nově dána na začátku louky. Přírodní památka= přírodní útvar, menší rozlohy, kde se nachází přírodní vzácnosti (rostlin, zvířat, organismů, nerostů). Na území přírodní památky se snažíme nechodit mimo vyznačené cesty, nic netrháme, nelámeme a neodnášíme pryč. (Přírodní památka, Ministerstvo životního prostředí)
Časová dotace: 5 min.			
Indicie č. 2: Obrázek navede děti k druhé aktivitě (obrázek několika bříz na jednom místě). Možnost prohlédnutí vývoje motýla na naučné tabuli, upozornit na kostel Nového Hradce Králové.			

Reflexe

Jeden chlapec našel ceduli blíže než tu, která je nakreslená v mapě. Svými slovy dětem řekl, co o přírodní památce ví: „To je to, co je starý, je to tu strašně dlouho a nesmí se to ničit.“ Když jsem řekla, že můžeme rozbalit první indicii, chtěly rozbalovat všechny děti. Indicii rozbaloval chlapec, který jako první našel ceduli s přírodní památkou. Během programu jsme si s dětmi opakovaly, co nesmíme dělat na území přírodní památky. Vždy některé z dětí dokázalo správně odpovědět.

*Obrázek 10: Odchod od cedule Přírodní památky
(zdroj: autor)*

*Obrázek 11: Ukázání indicie č. 2
(zdroj: autor)*

Tabulka 7: 2. aktivita programu

2. aktivita, indicie č. 2	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p>(Příloha F)</p> <p>(Příloha G)</p>	<p>Dítě najde a slovně popíše rostlinu, či předmět, který ho zaujme.</p> <p>Dítě se seznámí s daným místem a prostředím.</p> <p>Při častější návštěvě dítě slovně reaguje na viditelné změny přírody.</p>	<p>Rozejděte se různými směry. Každý sám za sebe si všímá, co cestou objeví za zajímavé rostliny nebo živočichy. Tyto zajímavosti si nafoťte na mobilní telefon či tablet.</p> <p>Ve školce si o zdokumentovaných zajímavostech najděte více informací např. v dětské encyklopedii rostlin, v dětském atlasu rostlin, na internetu apod.</p>	<p>Určíme dětem hranice, za které děti nesmějí jít.</p> <p>POZOR: Nechod' moc daleko a hlídej si paní učitelku, na kterou musíš stále vidět.</p> <p>Nic netrháme a na drobné živočichy nešlapeme.</p>
<p>Časová dotace: 10 min.</p>			
<p>Indicie č. 3: Obrázek navede děti ke třetí aktivitě (obrázek koní)</p>			

Reflexe

Slovo „indicie“ bylo pro děti tajemné. Stávala se hnacím motorem k plnění další aktivity. V tomto případě (hovořím o indicii číslo 2) jsem nedomyslela jednu věc, a sice že obrázek břízy je výrazně jiný v různých ročních obdobích. Při realizaci programu v březnu, byly břízy bez listů a s jehnědami. Dětem dělalo problém najít stromy podobající se těm na fotce, proto pro tuto práci přidávám i druhou fotografii se stromy, na nichž rostou jehnědy a jsou bez listů. Při zaregistrování naučné cedule nedaleko stromů, děti sami ze zájmu popsaly obrázky. Druhy zvířat děti zkusily tipovat, správnou odpověď jsem jim vždy přečetla. Jedno dítě si dokonce všimlo kostela na Novém Hradci. Potom se děti vžily do role badatelů a všímaly si různých detailů přírody, podle zadaných instrukcí přečtených

z druhého dopisu. Děti našly v zemi díru, ve které prý určitě přespává had. Nejvíce se dětem líbily spadané jehnědy, které nazvaly housenkami. Našly i vrstvenou kůru, která jim připomínala kámen. Když jsme z místa odcházely s další indicií, děti si i tak po celou cestu všímaly zajímavostí (kočičky na větvích, šedivá kaluž apod.) a chodily za učitelkami, aby je vyfotografovaly.

*Obrázek 12: Hledání zajímavostí
(zdroj: autor)*

Tabulka 8: 3. aktivita programu

3. aktivita, indicie č. 3	Cíl	Zadání	Poznámka
 (Příloha H)	Dítě bude znát nebezpečí a důvod postavených ohradníků.	Obejděte ohrady a zkuste najít divoké koně. Popište si cedulky, které najdete připevněné na ohradnicích.	POZOR na elektrické ohradníky. Občas jsou i ohrady dřevěné s pletivem. (V této ohradě jsou zasázené nové stromky, zvěř je tak neponičí)
Časová dotace: 15 min.			
Indicie č. 4: Obrázek navede děti ke čtvrté aktivitě (obrázek vystouplých kořenů stromu).			

Reflexe

Děti si všimaly cedulek na ohradnicích, které jsme si průběžně vysvětlovali. Všimly si i zlomeného stromu, důkaz toho, jak se tu nechává vše napospas přírodě a člověk do této části nezasahuje. Děti se snažily jít potichu, aby nevyplašily koně. Jedno dítě si na mapě všimlo toho, že v místě, kde jsme se nacházely, by měla být další aktivita. Rozbalily jsme tedy další indicii a děti rázem hledaly dva objekty. Ačkoliv jsme se dívali, jak jen to šlo, koně jsme bohužel neobjevili. Děti přišly s tím, že řeknou rodičům a udělají si do této lokality výlet s nimi a že je třeba příště uvidí.

Obrázek 13: Ohrada divokých koní
(zdroj: autor)

Tabulka 9: 4. aktivita programu

4. aktivita, indicie č. 4	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p>(Příloha I)</p>	Dítě zvládne pojmenovat některé listnaté a jehličnaté stromy.	Pojmenujte si stromy. Zahrajte si hru, děti přesuňte se.	Pravidla hry: Děti stojí u jednoho stromu. Paní učitelka říká „Děti přesuňte se k...“ Na místo teček paní učitelka doplňuje (listnatému stromu, jehličnatému stromu, Smrku, Borovici apod.)
Časová dotace: 5 min.			
Indicie č. 5: Obrázek navede děti k páté aktivitě (obrázek pláštěnky).			

Reflexe

Dětem nedělalo problém rozdělit stromy na listnaté a jehličnaté. Větší problém měly s druhovými názvy stromů. Dokázaly správně pojmenovat jen borovici. Společně jsme našli ještě břízu a dub. Vzhledem k délce cesty, která nás ještě čekala, věnovali jsme hře jen krátkou dobu. Děti se při hře bavily a většinou správně reagovaly. Cestou k další aktivitě jsme si pojmenovávali namátkově stromy. Objevili jsme i malé smrčky, u kterých se děti porovnávaly. Hledaly ke své postavě stejně vysoký smrk.

Při zakončení programu touto aktivitou s mladšími 3letými dětmi, mohly bychom této aktivitě věnovat klidně 15 min. Podle učitelek je místo, kde se uskutečnila pátá aktivita ideální na svačinu a následnou relaxaci s dětmi. Navíc je zde nerovný terén s kopečky, což je ideální pro upevňování návyků správné chůze či běhu.

Obrázek 14: Rozbalení indicie č. 4 (zdroj: autor)

Tabulka 10: 5. aktivita programu

5. aktivita, indicie č. 5	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p>(Příloha J)</p>	<p>Dítě zjistí, že se v lese může relaxovat.</p> <p>Dítě zvládne být potichu a poslouchat zvuky lesa.</p> <p>Dítě zvládne některé zvuky pojmenovat.</p>	<p>Vyberte společně místo, kde si rozděláte pláštěnky a nasvačíte se. Po svačině si lehněte na pláštěnku a poslouvejte zvuky přírody. Po odpočínutí si povězte, jaké zvuky jste slyšely.</p> <p>Cestou k šesté aktivitě zkuste najít smrk.</p>	<p>Buďte v úplné tichosti. Můžete si zavřít oči.</p> <p>Paní učitelka stojí a pozoruje děti.</p>
<p>Časová dotace: 10 min.</p>			
<p>Indicie č. 6: Obrázek navede děti k šesté aktivitě (obrázek lesní závory). Touto činností končí 1. část programu. Podle času se dá pokračovat cestou dál nebo jít nazpět.</p>			

Reflexe

Vzhledem k tomu, že realizace programu proběhla v březnu, kdy zem nebyla zdaleka prohrátá, zvolila jsem alternativu této aktivity. Každý si našel jeden strom, o který se mohl opřít nebo v blízkosti stromu udělat dřep. Děti ve dřepu si položily hlavy na ruce a všechny poslouchaly zvuky přírody. Ve dřepu však děti vydržely necelé 2 min. – bolely je nohy. Aktivita byla trochu narušená, než se děti ze dřepu následně opřely o strom. Na můj pokyn si děti otevřely oči a pomalu přišly ke mně. Po jednom mi říkaly, co slyšely za zvuky. Mezi opravdové zvuky patřila odpověď: ptáčky, praskání větvíček pod nohama, prasata a sova. S dětmi jsme si vysvětlily, že sovu bychom mohly slyšet hlavně v noci. Zazněly i odpovědi typu: „Slyšel jsem plout mraky po obloze;“ „Cítil jsem vůni přírody, ale stromy smrděj.“ Děti jednoho chlapce opravily, že mraky plout po obloze mohl vidět, ale ne slyšet. S učitelkami jsme se rozhodly, že svačinu si dáme u rybníku Češík. Zde si děti mohly sednout na suché lavičky. Od Češíku je zastávka autobusu č. 9, kterým jsme se měli vrátit do školky.

Obrázek 15: Objevení smrku
(zdroj: autor)

Obrázek 16: Relaxace
(zdroj: autor)

Tabulka 11: 6. aktivita programu

6. aktivita, indicie č. 6	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p>(Příloha K)</p> <p>Časová dotace: 10 min.</p>	<p>Dítě se dozví, že se v lese může lehce ztratit.</p> <p>Dítě najde a pozná lesní pěšinu.</p> <p>Dítě najde největší strom v lese.</p>	<p>Najděte neponičenou ceduli Přírodní památky. Za lesní závorou najděte ptačí budku. Zahněte na pěšinku, u které se budka nachází. Zastavte se u rozcestí, kde se nachází veliký dub. Na tomto rozcestí se rozdělte na dvě poloviny. Každý z vás si vybere cestu, kterou chce nyní jít. Až budete rozhodnutí, můžete rozbalit indicii č. 7.</p>	<p>Jedna paní učitelka půjde s jednou skupinou a druhá paní učitelka s druhou skupinou.</p>
<p>Indicie č. 7: Obrázek navede děti k sedmé aktivitě (obrázek krmítka pro ptáčky).</p>			

Reflexe

Cestou k 6. aktivitě si děti všimaly smrků, objevily 2. Než všichni došli k závoře, děti si všimly další cedule přírodní památky, aniž bych se dostala k zadání další činnosti. Jen jedno dítě určilo správně pěšinu, po které jsme se měli dále vydat. Společně jsme si rozhodnutí potvrdily ukázáním na mapě. Jedna holčička si všimla odpadku a chtěla ho uklidit do koše. Z hygienických důvodů děti odpadky nesmějí brát bez rukavic. Proto jsem odpadek vzala do ruky v látkové rukavici sama, a společně jsme ho u přístřešku šly vyhodit. Do pomůcek programu jsem připsala i gumové rukavice právě z tohoto důvodu. Jeden chlapec si všiml žluté cedulky s nakresleným koněm. Společně jsme si vysvětlily, že touto cestou jezdí koně z nedaleké jízdárny na vyjížděky, a proto musí být takto cesta označena. Bylo zajímavé sledovat rozhodování dětí na rozcestí u dubu. Děti byly převážně předškoláci a rozdělily se na skupinku dívek a skupinu chlapců, ve skupinách si potom určily, kterou cestu zvolí.

*Obrázek 17: Rozbalení indicie č. 6
(zdroj: autor)*

Tabulka 12: 7. aktivita programu

7. aktivita, indicie č. 7	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p>(Příloha L)</p>	<p>Dítě zvládne vyjmenovat některé druhy ptáků.</p>	<p>Prohlédněte si pozorně ptactvo na ceduli. Některé společně pojmenujte. Rozhlížejte se kolem sebe, třeba některého z nich uvidíte.</p>	<p>Paní učitelka může vysvětlit význam těchto cedulí v lese.</p> <p>Vysvětlení: Tyto tabule se nazývají naučnými. Většinou je v mapách vyznačena přesná trasa dané naučné stezky. Tato naučná stezka má cestou několik stanovišť, kde se dozvíme zajímavé informace.</p>
<p>Časová dotace: 5 min.</p>			
<p>Indicie č. 7: Obrázek navede děti k místu, kde si dají svačinu (obrázek dřevěného posezení + vzkaz dřevěného posezení). Po svačině si děti mohou prohlédnout blízké okolí rybníka Češíku.</p>			

Reflexe

Než se k nám připojila skupina chlapců, kteří šli delší cestou, přečetla jsem dívkám zadání. Vlastními slovy ho potom převyprávěly přichozím. Na naučné tabuli děti poznaly čížka, holuba, kosa, sojku a datla. Po rozbalení poslední indicie děti pohotově reagovaly. Poznaly, že už se blížíme k další aktivitě. Cestou k 8. aktivitě děti objevily špínu ve vodě. Samy si dokázaly říci, že je to prach nastřádaný vlnkami na okrajích rybníka.

Obrázek 18: Pohled na ceduli ptactva (zdroj: autor)

Tabulka 13: 8. aktivita programu

8. aktivita, indicie č. 8	Cíl	Zadání	Poznámka
 (Příloha M) Časová dotace: 15 min.	Dítě vyjmenuje některé nedostatky v chování k přírodě.	I. Sdělení, co se stalo průvodci. II. Teď si všichni poslechněte, co mi přístřešek Češík sdělil.	Nejprve ten, kdo vede celý program, přečte I. část. Potom přejdeme na sdělení přístřešku, tedy na II.
Po přečtení vyprávění přístřešku Češík se mohou děti společně s učitelkami rozhodnout, zda zpět půjdou stejnou cestou, jakou přišli, nebo zvolí pokračování v cestě a dojdou tak na zastávku U Zděné boudy.			

I. Průvodce

Průvodce tedy vypráví svými slovy, co se mu stalo. Jako vodítko může použít následující text: (text uvádím v ženském rodě)

„Jednou v létě jsem se tu zastavila na odpočinku při dlouhé procházce. Sedla jsem si na tuto lavičku pod přístřeškem a pozorovala jsem hladinu rybníka. Zanedlouho na mě přišla únava. Bylo mi tu tak krásně. Rozhodla jsem se, že si na chvíli položím hlavu na dřevěný stůl. Mohla jsem se zaposlouchat do samotných zvuků přírody. Chvilku jsem jen tak poslouchala, až se mi oči sami zavřely. Jen co se má horní víčka dotkla spodních víček, zaslechla jsem nějakou řeč. Trochu mě to vyděsilo. Když jsem ale zvedla hlavu, nikoho jsem okolo sebe neviděla. Řekla jsem si, že se mi to jen zdálo a položila jsem si hlavu zpátky na stůl. Zavřela jsem oči a bylo to tu zase. Tentokrát jsem hlavu nezvedala a zaposlouchala jsem se do té divné řeči. Po chvíli jsem konečně porozuměla. Došlo mi, že mi chce něco sdělit záhadný přístřešek. V klidu a poctivě jsem naslouchala. Na konci celého sdělení mě poprosil, abych si tuto zprávu napsala a veřejně ji řekla, až na toto místo přijdu znovu. Také si vzpomínám, že mluvil něco o dopisu...“

II. Češík

Přístřešek u rybníku Češík je již několikátým rokem usazený na toto krásné místo, na okraj hradeckých lesů. Víte, v přírodě je takový krásný klid, obzvláště časně ráno a večer. Les je prázdný, bez lidí a v klidu si vše tiše může růst. Lesní zvěř tu občas proběhne, ptáci proletí a ostatní jedinci z živočišné říše jsou zde přítomni. Tento úžasný klid přes den však narušují lidé. Příroda jako by se začala bát, co se dnes bude dít.

Vraťme se k přístřešku. Lidé do něj často kopou, ryjí do něj různými tužkami a noži, jako by si ho vůbec nevážili. Pohodí tu různé papírky a sáčky, i když pár kroků od něj je odpadkový koš. Nezbyvá mu nic jiného, než na ten nepořádek pohlížet a je mu z toho smutno. Také říká, že si lidé přestávají vážit možností, které jim tento úžasný les nabízí.

Klade si otázku, proč se takové věci dějí? Protože mu není lhostejné, co se tady děje, rozhodl se společně s lesem a zvěří zviditelnit zmíněné problémy formou dopisu, který jste si četli nedaleko prvního rybníku Plachta. Chtěl by, abyste si uvědomovaly kouzla doposud nepoškozené přírody a snažily se zabraňovat nedostatkům činnosti lidí. Například sbírat odpadky, které ostatní lidé pohazují, kde se jim zachce. Zabránit takzvaným vandalům, kteří bezdůvodně ryjí do stromů apod.

Češík doufá, že se Vám tato procházka líbila. Snad jste se dozvěděly nové informace nejen o lese a prožily jste krásné chvíle, které si kdykoliv můžete zopakovat se svými kamarády nebo s rodinou. Na oplátku za to Vás prosí: chraňte všechno živé kolem sebe a nezapomínejte, že rostliny, stromy, tráva a mnoho dalších přírodnin, nerostů a živočichů, jsou pro nás velmi důležité.

Je na čase si toho všeho začít více vážit a rozšiřovat své poznatky dál po celém světě. Vždyť nejen na tomto místě může být krásně i přes den. Je třeba se jen ztišit, vzniklý nepořádek po sobě uklidit, netrhat zbytečně rostliny a chovat se v lese jako na návštěvě. Respektovat přítomnost přírody a chránit ji. A na závěr by Vám chtěl popřát šťastnou cestu a hodně štěstí!

Reflexe

K přístřešku jsme přišli v 10:20. Děti byly rády, že si mohly sednout. Vzhledem k úspoře času jsem dětem 8. aktivitu spojila se svačinou. Vnímala mě část dětí. Proto jsem do čteného textu, abych si udržela jejich pozornost, vpravovala praktické otázky typu:

Kde se tu nachází koš? Co všechno je tu živé? Určitě by bylo lepší nechat děti nasvačit a potom vyprávět, anebo naopak splnit poslední aktivitu a potom dát prostor na svačinu.

Obrázek 19: Odpočinek u rybníku Češík

(zdroj: autor)

Pokračování v cestě od rybníku Češík

Ke správně zvolené cestě musíte využít mapu, abyste došli ke správnému cíli. Až si společně ukážete cestu na mapě, kterou půjdete, můžete vyjít. Dívejte se pozorně okolo sebe a zkuste najít, co nejvíce ptačích budek. Správnou cestu můžete kontrolovat podle záchytných bodů, kterými jsou:

1. závora
2. jehličnatá stromová alej
3. cedule Cikánský plácek
4. cílem cesty je autobusová zastávka Zděná bouda

Reflexe

V 10: 45 jsme odcházeli. Dva chlapci podle mapy správně určili, kterou cestou máme jít. Po průchodu jehličnatou stromovou alejí jsme narazili i na jednoho černého koně za plotem. Kůň sice nebyl divoký, ale děti byly rády, že viděly alespoň nějakého. Cestou děti napočítaly celkem 11 ptačích budek. Ke Zděné boudě jsme přišli v 11 hod. a v 11:17 hod. nám jel autobus zpět k MŠ. Ve zbývající čtvrt hodině jsme si na vyžádání dětí zopakovaly kouzlo a nechaly jsme je proběhnout na jednom „plácku“ kousek od zastávky.

4.4 Shrnutí

Časová dotace jednotlivých stanovišť je velmi individuální. Při realizaci programu časový odhad vykazoval odchylku do 5 minut. Záleží i na ročním období, ve kterém se rozhodneme program realizovat. Důkazem toho je hned 2. indicie listnatých stromů, které v daný čas listnaté nebyly.

Hned na začátku programu se muselo zavést pravidlo předávání mapy po jednotlivých stanovištích, aby mapu mohl držet v ruce opravdu každý a všichni tak byli spokojeni. Od poloviny programu si děti, sami mezi sebou, půjčovaly mapu na základě empatie. Každý, kdo držel v ruce mapu, si připadal důležitě. Obdobně to fungovalo i s nošením a s rozbalováním indicií. Prázdné klacky se vracely zpět do nádoby. Rozbalenou fotografii ukazoval všem z výšky průvodce. I introvertní děti se do činností vrhaly s nadšením a spolupráce s ostatními přijímaly s úsměvem. Potěšilo mě, kolik dětí si všímalo okolí. Aniž by byly na něco upozorňovány, několikrát za cestu přišly a zeptaly se na to, co je upoutalo. Všimání si zajímavostí však mohlo být do určité míry podníceno 2. aktivitou.

Nejvíce děti bavila výše zmiňovaná práce s mapou a hledání objektů z fotografií. Nejméně záživná pro děti byla 8. aktivita, kdy jen měly sedět a poslouchat. Při cestě autobusem zpět ke školce jsem slyšela, jak se děti domlouvaly, že vezmou rodiče a o víkendu se tam půjdou znovu podívat.

5 Závěr

Environmentální kompetence dětí v předškolním věku jsou v dnešní době neodmyslitelnou součástí třídního vzdělávacího programu. Příroda napomáhá všestrannému rozvoji jedince a učí dítě vnímat svět uceleně. Využití přírodovědných center potom umožňuje dítěti reálný pohled na objekty živé i neživé, které jsou součástí přírody.

Teoretická část charakterizuje environmentální kompetence dětí a přírodovědná centra. Dle mého názoru jsou přírodovědná centra vhodná především pro introvertní jedince, kteří nemají možnost mít v rodině nějakého domácího mazlíčka, kterému by mohly svěřovat svá tajemství. Ke kontaktu se zvířaty většina dětí přijde v zoologických zahradách, ve zverimexech a dalších podobných institucích, kde si na zvíře často nemůžeme ani sáhnout a ztrácí tak možnost nezapomenutelného zážitku z přímého blízkého kontaktu s další živou bytostí, která neodmyslitelně patří do našeho světa. Jedná se tedy většinou jen o pohled na zvíře.

Vytvořit si ke zvířeti citovou vazbu vede k rozvíjení ohleduplnosti, solidarity a pocitu zodpovědnosti. Mimo jiné starání se o zvíře může mít terapeutické účinky. Psychicky narušené, nevyrovnané dítě, které málokomu věří, se pomocí zvířete může stát jistějším a vyrovnanějším. Děti získávají povědomí o tom, že nejsou na světě jedinými živými tvory, že mají také své povinnosti a musí pomáhat druhým, protože takto to zařídila Matka příroda.

V praktické části jsem realizovala pedagogickou praxí celý vytvořený program zaměřující se na rozvoj environmentálních kompetencí a ukázala dětem neodmyslitelnou krásu přírody v hradeckých lesích. Nechybělo ani vytváření kladného vztahu k samotné přírodě. Ukázalo se, že program je dobře zpracovaný a děti předškolního věku ho přijaly s nadšením. Vše jsem propracovala tak, aby se činnosti daly využít v jakémkoli ročním období. Samotné činnosti jsou vymyšleny pro dítě jako individualitu, abych docílila environmentálního rozvoje u každého jedince podle jeho možností. Zároveň však činnosti působí a mají působit jako skupinové až frontální, s ohledem na sbližování třídního kolektivu.

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit program, který bude rozvíjet environmentální kompetence dětí předškolního věku a ukáže tak dítěti neodkladnou potřebu člověka přírodu chránit. Zároveň poukázat na to, že přílišné zasahování člověka do přírody může mnohdy spíše škodit než pomáhat. Součástí také bylo dostat do podvědomí dětí krásy přírody na Plachtě s přesahem do jejich rodin a podpořit tak zájem o chránění přírody do starších

generací. Bakalářkou práci bych ráda zakončila myšlenkou Opravilové a Gebhartové: *„Příroda je nezbytnou součástí světa, v němž člověk buď bude, nebo nebude moci dále žít a existovat“* (Opravilová a Gebhartová, 2011, s. 40).

6 Zdroje

BLAŽEK, PŘÍHODOVÁ. Mezinárodní šetření PISA 2015. Praha, Česká školní inspekce 2016.

ČERNOCKÝ, Bohumil a kol. (2011). *Přírodovědná gramotnost ve výuce: příručka učitele se souborem úloh*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP. ISBN 978-80-86856-83-4.

ČINČERA, Jan (2007). *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-147-8.

Divocí koně v Hradci Králové dostali větší pastvinu (2019). *Lidovky.cz* [online]. MAFRA, 19. července 2018 [cit. 2019-09-14]. ISSN 1213-1385. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/domaci-mazlicci/divoci-kone-v-hradci-kralove-dostali-vetsi-pastvinu.A180718_125826_domaci-mazlicci_ape

Divocí koně ve východních Čechách pomohli vzácným rostlinám, broukům i ohroženým druhům vodních ptáků (2018). *Česká krajina: společně pro přírodu* [online]. Kutná Hora: Česká krajina, 31. 07. 2018 [cit. 2019-09-16]. Dostupné z: <https://www.ceska-krajina.cz/2167/fantasticke-vysledky-divoci-kone-ve-vychodnich-cechach-pomohli-vzacnym-rostlinam-broukum-i-ohrozenym-druhum-vodnich-ptaku/>

Hradec Králové (2020). Google Maps [online]. Google Maps [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/@50.2008117,15.8350698,13z>

Chovatelský kroužek (2019). *Barák* [online]. Hradec Králové: Barák [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <http://www.barak.cz/krouzky/index.html>

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina (2010). *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-86307-95-4.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina (2013). *Ekologie čtená podruhé*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-713-7.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina (2017). *Činnosti k rozvíjení přírodovědné gramotnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-327-8.

- Kroužky (2019). *Přírodovědné centrum* [online]. Hradec Králové: Přírodovědné centrum [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <http://www.prirodovednecentrumhk.cz/krouzky>
- LEBLOVÁ, Eliška (2012). *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál s.r.o. ISBN 978-80-262-0094-9.
- MATĚJČEK, Tomáš (2007). *Ekologická a environmentální výchova: učební text k průřezovému tématu Environmentální výchova podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti. ISBN 978-80-86034-72-0.
- Městské lesy mají velké plány: Stříbrňák plný novinek, další obory s jeleny a vzdělávací centrum (2020). *Hradec Králové.cz – město na dlani* [online]. Hodasová Jitka, 20. 01. 2020 [cit. 2019-10-07]. Dostupné z: <https://zpravy.hradeckralove.cz/mestske-lesy-maji-velke-plany-stribrnak-plny-novinek-dalsi-obory-s-jeleny-a-vzdelavaci-centrum-43599/>
- MŠMT (2008). *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO)*. Praha.
- MŠMT (2018). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha.
- Naše zvířata (2019). *Přírodovědné centrum* [online]. Hradec Králové: Přírodovědné centrum, 31. 8. 2019 [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <http://www.prirodovednecentrumhk.cz/zvirata>
- Návrat divokých koní (2019). *Na Plachtě: Zdravý rozum proti zbytku světa* [online]. [cit. 2019-10-07]. Dostupné z: <http://www.naplachte.cz/kone/>
- Návštěvníci lesa (2019). *Lesy ČR* [online]. Nový Hradec Králové: Lesy ČR [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/navstevnici-lesa/>
- O nás (2019). *Přírodovědné centrum* [online]. Hradec Králové: Přírodovědné centrum [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <http://www.prirodovednecentrumhk.cz/domu#o-nas>
- O společnosti (2019). *Městské lesy Hradec Králové: Krok do přírody* [online]. [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://www.mestske-lesy.cz/o-spolecnosti/>
- OPRAVILOVÁ, Eva a GEBHARTOVÁ, Vladimíra (2011). *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

PALMER, Joy (2003). *Environmental Education in the 21st Century*. London; New York: Routledge Falmer. ISBN 0-203-20541-3.

Péče o les (2019). *Lesy ČR* [online]. Nový Hradec Králové: Lesy ČR [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/pece-o-les/>

Pěstování lesů (2019). *Lesy ČR* [online]. Nový Hradec Králové: Lesy ČR [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/pece-o-les/pestovani-lesu/>

Plachta (2020). *Mapy.cz* [online]. *Mapy.cz* [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.8614122&y=50.1891897&z=16>

Práce s veřejností (2019). *Městské lesy Hradec Králové: Krok do přírody* [online]. Hradec Králové: Městské lesy Hradec Králové a. s. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://www.mestske-lesy.cz/prace-s-verejnosti/>

Pro Návštěvníky (2015). *Obří akvárium* [online]. Hradec Králové: Obří akvárium [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <http://www.obriakvarium.cz/>

Představení lokality (2019). *Na Plachtě: Zdravý rozum proti zbytku světa* [online]. [cit. 2019-09-16]. Dostupné z: <http://www.naplachte.cz/predstaveni-lokality/>

Přírodní památka (2008-2020). Ministerstvo životního prostředí [online]. Praha [cit. 2020-25-03]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/prirodni_pamatky

Rady a osvěta (2019). *Lesy ČR* [online]. Nový Hradec Králové: Lesy ČR [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/rady-a-osveta/lesni-pedagogika-v-cr/>

Stromy a zdraví (2014). *Arnika* [online]. Praha: Arnika [cit. 2019-11-14]. Dostupné z: <https://arnika.org/stromy-a-zdravi>

Tipy na výlet (2019). *Městské lesy Hradec Králové: Krok do přírody* [online]. Hradec Králové: Městské lesy Hradec Králové a. s. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://www.mestske-lesy.cz/tipy-na-vylet/>

Úvod (2015). *Obří akvárium* [online]. Hradec Králové: Obří akvárium [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <http://www.obriakvarium.cz/>

Úvod (2019). Zoopark Stěžery [online]. Stěžery: Zoopark Stěžery [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.zoostezery.cz/>

VERFL, Josef (2005). *Přírodovědné centrum, ZOO koutek, Naše malá ZOO: základní informace pro ty, kdo chtějí ve škole založit přírodovědný koutek se zaměřením na hady a ještěry*. ZŠ Karlova Nový Bydžov. ISBN neuvedeno.

ZELENKA, Josef (2007). *Ekologie a environmentalistika*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-645-7.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vzájemné vztahy environmentální výchovy	11
Obrázek 2: Mapa s přírodovědnými centry	19
Obrázek 3: Přírodovědné centrum HK	20
Obrázek 4: Obří akvárium	21
Obrázek 5: Dům dětí a mládeže	23
Obrázek 6: Budova zooparku	25
Obrázek 7: Zoopark Stěžery	25
Obrázek 8: Začarování batohu	32
Obrázek 9: Vysvětlení cesty pomocí mapy	32
Obrázek 10: Odchod od cedule Přírodní památky	35
Obrázek 11: Ukázání indicie č. 2	35
Obrázek 12: Hledání zajímavostí	37
Obrázek 13: Ohrada divokých koní	38
Obrázek 14: Rozbalení indicie č. 4	39
Obrázek 15: Objevení smrku	41
Obrázek 16: Relaxace	41
Obrázek 17: Rozbalení indicie č. 6	43
Obrázek 18: Pohled na ceduli ptactva	44
Obrázek 19: Odpočinek u rybníku Češík	47

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled základních informací o Přírodovědném centru HK	21
Tabulka 2: Přehled základních informací o Obřím akváriu HK	22
Tabulka 3: Přehled základních informací o Domu dětí a mládeže	23
Tabulka 4: Přehled základních informací o Zooparku Stěžery	25
Tabulka 5: Průběžná aktivita programu	33
Tabulka 6: 1. aktivita programu.....	34
Tabulka 7: 2. aktivita programu.....	36
Tabulka 8: 3. aktivita programu.....	38
Tabulka 9: 4. aktivita programu.....	39
Tabulka 10: 5. aktivita programu.....	40
Tabulka 11: 6. aktivita programu.....	42
Tabulka 12: 7. aktivita programu.....	44
Tabulka 13: 8. aktivita programu.....	45

Seznam příloh

Příloha A	58
Příloha B.....	59
Příloha C.....	59
Příloha D	61
Příloha E.....	62
Příloha F	70
Příloha G	71
Příloha H	71
Příloha I.....	72
Příloha J.....	72
Příloha K	73
Příloha L.....	74
Příloha M.....	75

Přílohy

Příloha A

Dopis 1 - 1. část

KOUZELNÁ PROCHÁZKA PŘÍRODOU

Určitě znáš kouzla kouzelníků. Tato pozvánka se jich však moc netýká. Příroda je totiž kouzelníkem sama sobě. Čarovat může i přímo před našima očima. Stačí jen být pozorný.

Máš-li rád přírodu, dostav se na zastávku Na Plachtě.

Příroda ti může kouzlit zázraky během celého dne. Je jen na tobě, které z nich objevíš. Pomoci ti mohou děti.

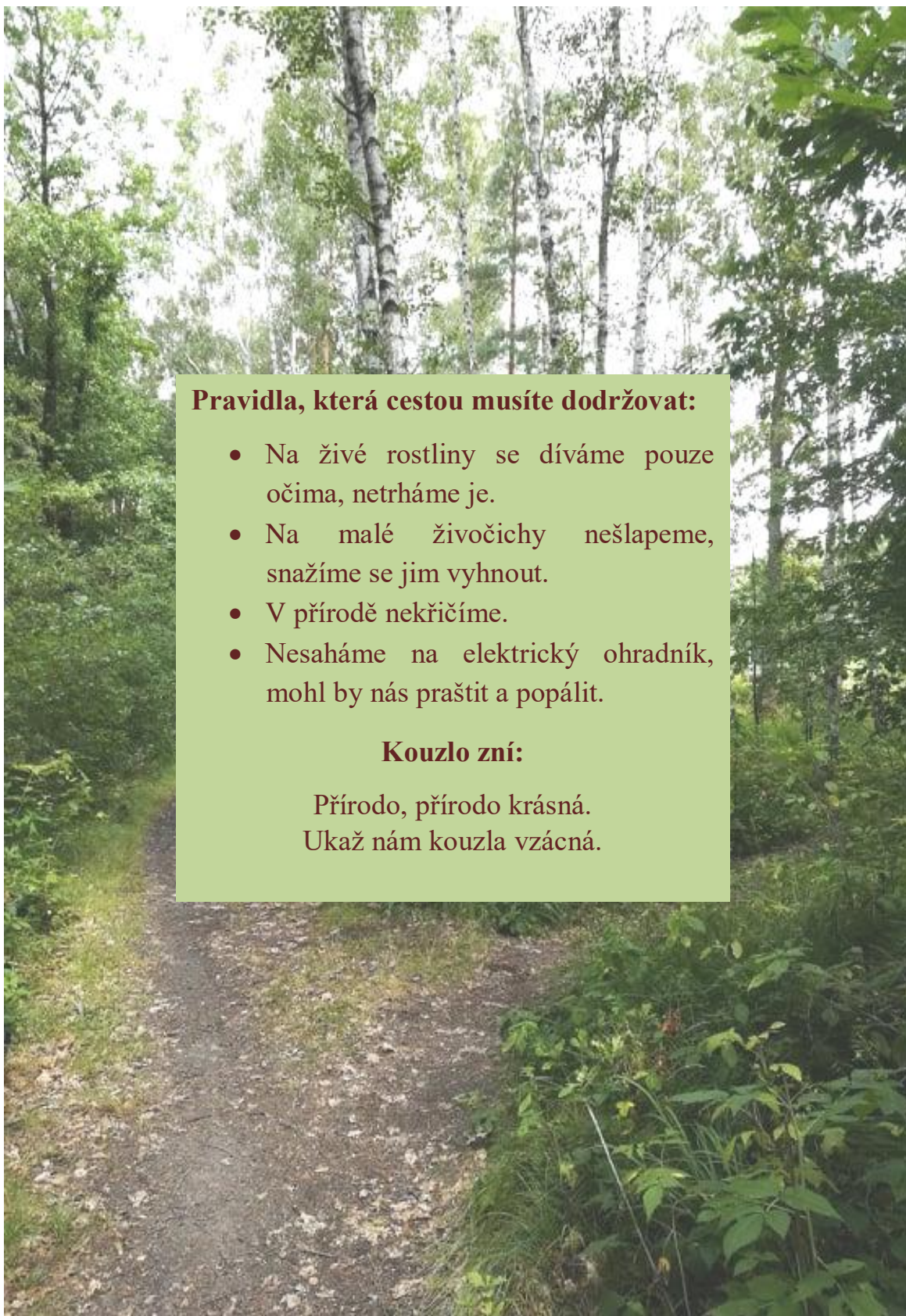
Chceš-li zažít opravdová kouzla přírody, vezmi je s sebou.

Podmínky:

- Každý pomocník musí mít na zádech svůj batoh.
- Při vstupu do přírody společně najděte klacek, který se bude podobat kouzelnické hůlce. Pozor klacky hledáme na zemi, nelámeme je ze stromů!
- Přírodní silou klacku společně s dětmi začarujte tvůj výletní batoh přírodním kouzlem, které najdeš na druhé straně.

Poznámka: POZOR, kouzlit přírodní kouzelnickou hůlkou můžeš pouze JEDENRÁT! Při kouzlení musíš držet dopis v ruce.

Dopis 1 - 2. část

Pravidla, která cestou musíte dodržovat:

- Na živé rostliny se díváme pouze očima, netrháme je.
- Na malé živočichy nešlapeme, snažíme se jim vyhnout.
- V přírodě nekřičíme.
- Nesaháme na elektrický ohradník, mohl by nás praštit a popálit.

Kouzlo zní:

Přírodo, přírodo krásná.
Ukaž nám kouzla vzácná.

Příloha C

Obsah batohu po čarování:

- Obálka A4 s dopisem a s mapou, na které je vyznačena cesta.
  - **Dopis 2**

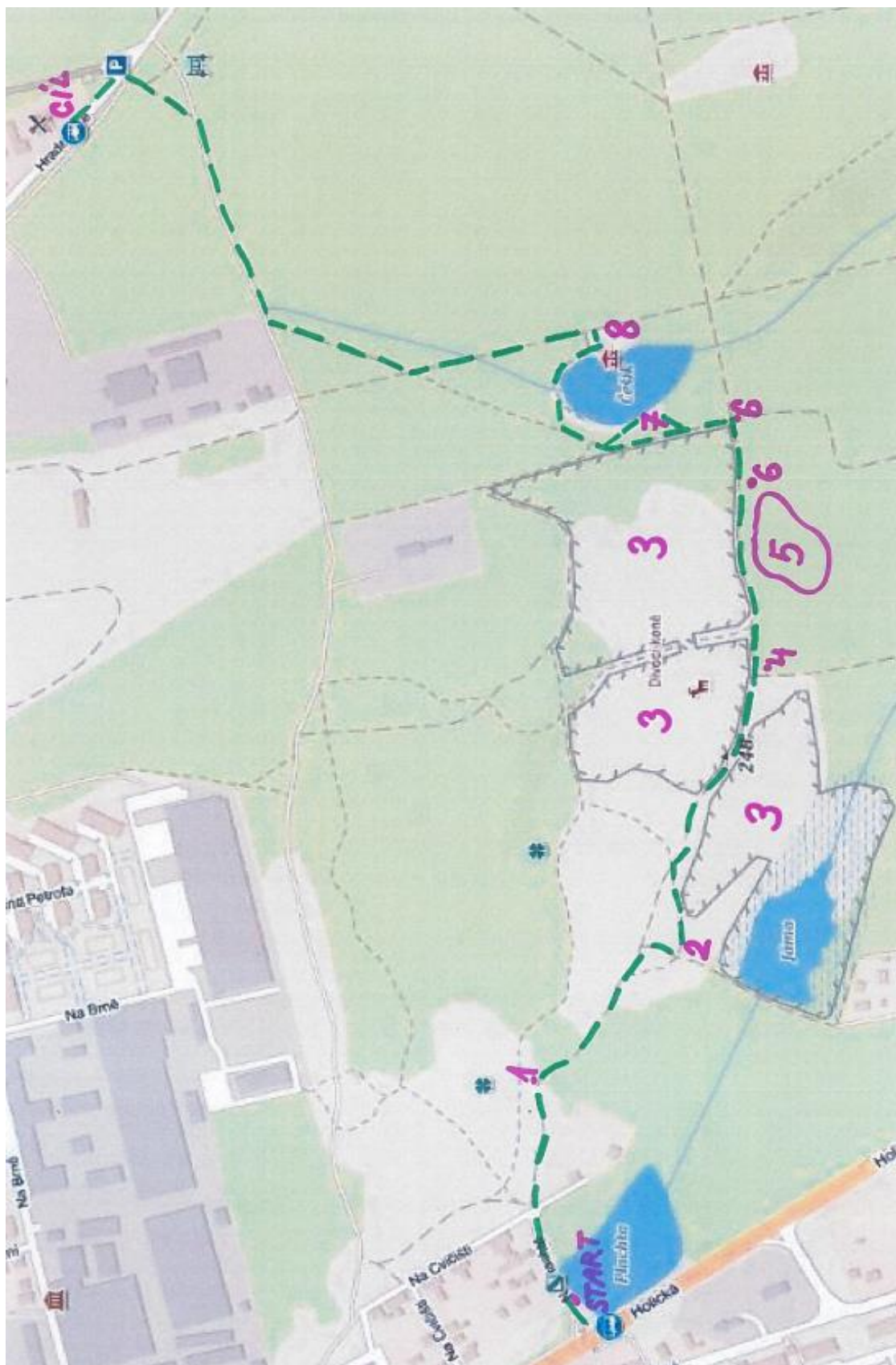
Vítáme Vás v přírodní památce Na Plachtě.

Nezapomeňte vyndat vše z obálky – text s tabulkami určený průvodci a mapu! Číslice na mapě představují stanoviště, kde budete plnit různé úkoly. Vaše cesta začíná průběžnou aktivitou, za kterou není žádná indicie. První indicii můžete rozbalit až po splnění 1. aktivity (najděte ceduli Přírodní památky) a to indicii s číslem 2. Číslo indicie odpovídá číslu aktivity.

- Papíry se souhrnem činností na celý program (Příloha E) pro průvodce, který dětem čte z jednotlivých tabulek pouze zadání, ostatní informace v tabulce jsou čistě jen pro průvodce, pro lepší orientaci v programu.
- Fotografie omotané kolem klacku s číslicemi. Indicie se z klacků budou odmotávat postupně po splnění aktivit na jednotlivých stanovištích. Číslo indicie představuje zároveň číslo aktivity.

Příloha D

Mapa Plachty (zdroj: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.8614122&y=50.1891897&z=16>)

Příloha E

Souhrnný přehled činností

Průběžný aktivita bez indicie	Cíl	Zadání	Poznámka
	Dítě najde a pozná turistickou značku.	Najděte nejbližší turistickou značku (TZ). Vysvětlete si její význam. U každé TZ zazpívejte 1. sloku písně o koních. Zkus si zapamatovat počet najitých TZ.	Turistická značka slouží k tomu, aby se chodilo po vyznačených cestách, nikoliv mimo ně. Udávají směr cesty. Chodí se po vyznačených cestách, aby do okolní přírody nikdo nezasahoval. Návrh písní: Já mám koně, vrané koně; Když se zamiluje kůň; Okolo Třeboně; Nad stádem koní.
Časová dotace i s motivací: 15 min			

1. aktivita	Cíl	Zadání	Poznámka
	<p>Dítě najde a ukáže na ceduli přírodní památky.</p> <p>Při častější návštěvě dítě vlastními slovy řekne, co znamená cedule přírodní památky.</p>	<p>Najděte ceduli Přírodní památky. Vysvětlete si, co přírodní památka znamená.</p>	<p>První cedule je nově dána na začátku louky.</p> <p>Přírodní památka= přírodní útvar, menší rozlohy, kde se nachází přírodní vzácnosti (rostlín, zvířat, organismů, nerostů).</p> <p>Na území přírodní památky se snažíme nechodit mimo vyznačené cesty, nic netrháme, nelámeme a neodnášíme pryč. (Přírodní památka, Ministerstvo životního prostředí)</p>
<p>Časová dotace: 5 min.</p>			
<p>Indicie č. 2: Obrázek navede děti k druhé aktivitě (obrázek několika bříz na jednom místě). Možnost prohlédnutí vývoje motýla na naučné tabuli, upozornit na kostel Nového Hradce Králové.</p>			

2. aktivita, indicie č. 2	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p data-bbox="228 1093 437 1193">Časová dotace: 10 min.</p>	<p data-bbox="493 275 708 584">Dítě najde a slovně popíše rostlinu, či předmět, který ho zaujme.</p> <p data-bbox="493 636 708 779">Dítě se seznámí s daným místem a prostředím.</p> <p data-bbox="493 831 708 1084">Při častější návštěvě dítě slovně reaguje na viditelné změny přírody.</p>	<p data-bbox="732 275 1062 689">Rozejděte se různými směry. Každý sám za sebe si všímá, co cestou objeví za zajímavé rostliny nebo živočichy. Tyto zajímavosti si nafoťte na mobilní telefon či tablet.</p> <p data-bbox="732 712 1062 1126">Ve školce si o zdokumentovaných zajímavostech najděte více informací např. v dětské encyklopedii rostlin, v dětském atlasu rostlin, na internetu apod.</p>	<p data-bbox="1086 275 1417 584">Určíme dětem hranice, za které děti nesmějí jít. POZOR: Nechod' moc daleko a hlídej si paní učitelku, na kterou musíš stále vidět.</p> <p data-bbox="1086 636 1326 779">Nic netrháme a na drobné živočichy nešlapeme.</p>
Indicie č. 3: Obrázek navede děti ke třetí aktivitě (obrázek koní)			

3. aktivita, indicie č. 3	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p data-bbox="228 1715 437 1816">Časová dotace: 15 min.</p>	<p data-bbox="493 1408 708 1662">Dítě bude znát nebezpečí a důvod postavených ohradníků.</p>	<p data-bbox="732 1408 1062 1662">Obejděte ohrady a zkuste najít divoké koně. Popište si cedulky, které najdete připevněné na ohradnicích.</p>	<p data-bbox="1086 1408 1417 1494">POZOR na elektrické ohradníky.</p> <p data-bbox="1086 1545 1417 1798">Občas jsou i ohrady dřevěné s pletivem. (V této ohradě jsou zasázené nové stromky, zvíř je tak neponičí)</p>
Indicie č. 4: Obrázek navede děti ke čtvrté aktivitě (obrázek vystouplých kořenů stromu).			

4. aktivita, indicie č. 4	Cíl	Zadání	Poznámka
	Dítě zvládne pojmenovat některé listnaté a jehličnaté stromy.	Pojmenujte si stromy. Zahrajte si hru, děti přesuňte se.	Pravidla hry: Děti stojí u jednoho stromu. Paní učitelka říká „Děti přesuňte se k...“ Na místo teček paní učitelka doplňuje (listnatému stromu, jehličnatému stromu, Smrku, Borovici apod.)
Časová dotace: 5 min.			
Indicie č. 5: Obrázek navede děti k páté aktivitě (obrázek pláštěnky).			

5. aktivita, indicie č. 5	Cíl	Zadání	Poznámka
	Dítě zjistí, že se v lese může relaxovat. Dítě zvládne být potichu a poslouchat zvuky lesa. Dítě zvládne některé zvuky pojmenovat.	Vyberte společně místo, kde si rozděláte pláštěnky a nasvačíte se. Po svačině si lehněte na pláštěnku a poslouchajte zvuky přírody. Po odpočínutí si povězte, jaké zvuky jste slyšely. Cestou k šesté aktivitě zkuste najít smrk.	Buďte v úplné tichosti. Můžete si zavřít oči. Paní učitelka stojí a pozoruje děti.
Časová dotace: 10 min.			
Indicie č. 6: Obrázek navede děti k šesté aktivitě (obrázek lesní závory). Touto činností končí 1. část programu. Podle času se dá pokračovat cestou dál nebo jít nazpět.			

6. aktivita, indicie č. 6	Cíl	Zadání	Poznámka
 <p data-bbox="488 271 676 465">Dítě se dozví, že se v lese může lehce ztratit.</p> <p data-bbox="488 521 663 667">Dítě najde a pozná lesní pěšinu.</p> <p data-bbox="488 719 676 864">Dítě najde největší strom v lese.</p> <p data-bbox="226 1037 437 1126">Časová dotace: 10 min.</p>		<p data-bbox="730 271 1054 1126">Najděte neponičenou ceduli Přírodní památky. Za lesní závorou najděte ptačí budku. Zahněte na pěšinku, u které se budka nachází. Zastavte se u rozcestí, kde se nachází veliký dub. Na tomto rozcestí se rozdělte na dvě poloviny. Každý z vás si vybere cestu, kterou chce nyní jít. Až budete rozhodnutí, můžete rozbalit indicii č. 7.</p>	<p data-bbox="1085 271 1406 465">Jedna paní učitelka půjde s jednou skupinou a druhá paní učitelka s druhou skupinou.</p>
<p data-bbox="226 1151 1270 1187">Indicie č. 7: Obrázek navede děti k sedmé aktivitě (obrázek krmítka pro ptáčky).</p>			

7. aktivita, indicie č. 7	Cíl	Zadání	Poznámka
	<p data-bbox="488 1408 676 1603">Dítě zvládne vyjmenovat některé druhy ptáků.</p>	<p data-bbox="730 1408 1054 1715">Prohlédněte si pozorně ptactvo na ceduli. Některé společně pojmenujte. Rozhlížejte se kolem sebe, třeba některého z nich uvidíte.</p>	<p data-bbox="1085 1408 1406 1554">Paní učitelka může vysvětlit význam těchto cedulí v lese.</p> <p data-bbox="1085 1606 1406 1912">Vysvětlení: Tyto tabule se nazývají naučnými. Většinou je v mapách vyznačena přesná trasa dané naučné stezky. Tato naučná stezka má</p>

Časová dotace: 5 min.			cestou několik stanovišť, kde se dozvíme zajímavé informace.
Indicie č. 7: Obrázek navede děti k místu, kde si dají svačinu (obrázek dřevěného posezení + vzkaz dřevěného posezení). Po svačině si děti mohou prohlédnout blízké okolí rybníka Češíku.			

8. aktivita, indicie č. 8	Cíl	Zadání	Poznámka
	Dítě vyjmenuje některé nedostatky v chování k přírodě.	I. Sdělení, co se stalo průvodci. II. Teď si všichni poslechněte, co mi přístřešek Češík sdělil.	Nejprve ten, kdo vede celý program, přečte I. část. Potom přejdeme na sdělení přístřešku, tedy na II.
Časová dotace: 15 min.			
Po přečtení vyprávění přístřešku Češík se mohou děti společně s učitelkami rozhodnout, zda zpět půjdou stejnou cestou, jakou přišli, nebo zvolí pokračování v cestě a dojdou tak na zastávku U Zděné boudy.			

I. Průvodce

Průvodce tedy vypráví svými slovy, co se mu stalo. Jako vodítko může použít následující text: (text uvádím v ženském rodě)

„Jednou v létě jsem se tu zastavila na odpočínutí při dlouhé procházce. Sedla jsem si na tuto lavičku pod přístřeškem a pozorovala jsem hladinu rybníka. Zanedlouho na mě přišla únava. Bylo mi tu tak krásně. Rozhodla jsem se, že si na chvíli položím hlavu na dřevěný stůl. Mohla jsem se zaposlouchat do samotných zvuků přírody. Chvilku jsem jen tak poslouchala, až se mi oči sami zavřely. Jen co se má horní víčka dotkla spodních víček, zaslechla jsem nějakou řeč. Trochu mě to vyděsilo. Když jsem ale zvedla hlavu, nikoho jsem okolo sebe neviděla. Řekla jsem si, že se mi to jen zdálo a položila jsem si hlavu zpátky na stůl. Zavřela jsem oči a bylo to tu zase. Tentokrát jsem hlavu nezvedala a zaposlouchala jsem se do té divné řeči. Po chvíli jsem konečně porozuměla. Došlo mi, že mi chce něco sdělit záhadný přístřešek. V klidu a poctivě jsem naslouchala.

Na konci celého sdělení mě poprosil, abych si tuto zprávu napsala a veřejně ji řekla, až na toto místo přijdu znovu. Také si vzpomínám, že mluvil něco o dopisu...“

II. Češík

Přístřešek u rybníku Češík je již několikátým rokem usazený na toto krásné místo, na okraj hradeckých lesů. Víte, v přírodě je takový krásný klid, obzvláště časně ráno a večer. Les je prázdný, bez lidí a v klidu si vše tiše může růst. Lesní zvěř tu občas proběhne, ptáci proletí a ostatní jedinci z živočišné říše jsou zde přítomni. Tento úžasný klid přes den však narušují lidé. Příroda jako by se začala bát, co se dnes bude dít.

Vraťme se k přístřešku. Lidé do něj často kopou, ryjí do něj různými tužkami a noži, jako by si ho vůbec nevážili. Pohodí tu různé papírky a sáčky, i když pár kroků od něj je odpadkový koš. Nezbyvá mu nic jiného, než na ten nepořádek pohlížet a je mu z toho smutno. Také říká, že si lidé přestávají vážit možností, které jim tento úžasný les nabízí.

Klade si otázku, proč se takové věci dějí? Protože mu není lhostejné, co se tady děje, rozhodl se společně s lesem a zvěří zviditelnit zmíněné problémy formou dopisu, který jste si četli nedaleko prvního rybníku Plachta. Chtěl by, abyste si uvědomovaly kouzla doposud nepoškozené přírody a snažily se zabránovat nedostatkům činnosti lidí. Například sbírat odpadky, které ostatní lidé pohazují, kde se jim zachce. Zabránit takzvaným vandalům, kteří bezdůvodně ryjí do stromů apod.

Češík doufá, že se Vám tato procházka líbila. Snad jste se dozvěděly nové informace nejen o lese a prožily jste krásné chvíle, které si kdykoliv můžete zopakovat se svými kamarády nebo s rodinou. Na oplátku za to Vás prosí: chraňte všechno živé kolem sebe a nezapomínejte, že rostliny, stromy, tráva a mnoho dalších přírodnin, nerostů a živočichů, jsou pro nás velmi důležité.

Je na čase si toho všeho začít více vážit a rozšiřovat své poznatky dál po celém světě. Vždyť nejen na tomto místě může být krásně i přes den. Je třeba se jen ztišit, vzniklý nepořádek po sobě uklidit, netrhat zbytečně rostliny a chovat se v lese jako na návštěvě. Respektovat přítomnost přírody a chránit ji. A na závěr by Vám chtěl popřát šťastnou cestu a hodně štěstí!

Pokračování v cestě od rybníku Češík

Ke správně zvolené cestě musíte využít mapu, abyste došli ke správnému cíli. Až si společně ukážete cestu na mapě, kterou půjdete, můžete vyjít. Dívejte se pozorně okolo sebe a zkuste najít, co nejvíce ptačích budek. Správnou cestu můžete kontrolovat podle záchytných bodů, kterými jsou:

1. závora
2. jehličnatá stromová alej
3. cedule Cikánský plácek
4. cílem cesty je autobusová zastávka Zděná bouda

Příloha F

Indicie č. 2

Příloha G

Indicie č. 2

Příloha H

Indicie č. 3

Příloha I

Indicie č. 4

Příloha J

Indicie č. 5

Příloha K

Indicie č. 6

Příloha L

Indicie č. 7

Příloha M

Indicie č. 8

